
**BULLETIN
SLOVENSKEJ
ASOCIÁCIE
KNIŽNÍC**

ROČNÍK 13

ČÍSLO 2

BRATISLAVA 2005

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc

Ročník 13

Číslo 2/2005

Vydáva Slovenská asociácia knižníc (sekretariát: Centrum VTI SR, Nám. slobody 19, 812 23 Bratislava) ● Hlavný redaktor Ján Kurák ● Výkonná redaktorka Mária Mlynáriková (tel.: 02/43 42 05 97, e-mail: publik@cvtis.sk ● Členky redakčnej rady: Jana Amrichová, Ľudmila Čelková, Eleonóra Janšová, Marta Sakalová, Valéria Závadská ● Vychádza 4x ročne ● Registračné číslo 2512/2001 ● ISSN 1335-7905 ● Tlač CVTI SR ● www.sakba.sk

OBSAH

Daniela Gondová: Zamyslenie sa nad 6. ročníkom TSK a prvým SAKAČIK-om.... 3

ČLÁNKY

<i>Dušan Lechner</i> : Keď ožije knižnica	6
<i>Monika Šleisová</i> : História a súčasnosť Zemplínskej knižnice Gorazda Zvonického v Michalovciach	9
<i>Lýdia Brezová</i> : Verejná knižnica v Trenčíne slávila osemdesiatku	13
<i>Katarína Bokrosová</i> : Študovňa historických tlačí Slovenskej pedagogickej knižnice	17

Zo života nečlenských knižníc

Eva Berková: Mestská knižnica L. V. Riznera v Novom Meste nad Váhom 20

INFORMÁCIE

SAK informuje	26
<i>Valéria Závadská</i> : Bezplatné právne konzultácie v ŠVK v Prešove	27
Noc s Andersenom	
• <i>Anna Gašparovičová</i> : v Malokarpatskej knižnici v Pezinku	29
• <i>Tatiana Ducárová</i> : v Podduklianskej knižnici vo Svidníku	30

Z akcií TSK 2005

- *Mária Meleková*: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici 31
- *Mária Kadnárová*: Ústredná knižnica Farmaceutickej fakulty UK
v Bratislave 34
- *Tatiana Némethová*: Krajská knižnica K. Kmet'ka v Nitre 35
- *Lucia Nižníková*: Univerzitná knižnica UMB v Banskej Bystrici 37
- *Anna Kubániová*: Hontiansko-novohradská knižnica
A. H. Škultétyho vo Veľkom Krťiši 38
- *Ivica Jurášová*: Mestská knižnica v Bratislave 39

• <i>Monika Šleisová</i> : Zemplínska knižnica G. Zvonického v Michalovciach	40
• <i>Daniela Slezáková</i> : ŠVK v Košiciach	41
• ŠVK v Prešove	43
• <i>František Bory</i> : Ludová architektúra horného Šariša	43
• <i>Mária Dorčáková</i> : Rezbár Pavol Šarišský – personálna bibliografia	44
• <i>Valéria Zavadská</i> : Slovník šarišských nárečí – prezentácia	45
<i>Zuzana Sejková</i> : Svidník – mesto a jeho čas	47
<i>-mm-</i> : INFOS 2005	48
<i>Ján Kurák</i> : Zaujalo nás...	
• Hrebenda, vráť sa, marec stratil priezvisko	49
• Keď sa chce... ..	50
• Na vyššie vzdelanie dve percentá HDP?	51

PÝTAME SA...

• doc. PhDr. Dušan Katuščák, PhD.	52
--	----

PREČÍTALI SME ZA VÁS

<i>N. M. Baženovová</i> : Na obranu starého názvu	54
<i>Caroline Laffont – Raphaële Mouren</i> : Bezpečnosť v knižniciach – rady, pokyny, odporúčania v kocke	57

JUBILANTI

<i>Pavol Rankov</i> : Prvá šesťdesiatka na konte Jozefa Liptáka	61
<i>Pracovníci Podtatranskej knižnice v Poprade</i> : Na prahu nového veku. Jubilantka Anna Balejová	63
Ešte jeden pozdrav jubilantke	64

Zamyslenie nad 6. ročníkom Týždňa slovenských knižníc a prvým SAKAČIK-om

Slovenská asociácia knižníc v súlade so schváleným plánom práce na rok 2005 pokračovala v dobrej tradícii a vyhlásila už 6. ročník Týždňa slovenských knižníc. Prvých päť ročníkov Týždňa slovenských knižníc sa konalo v rovnakom termíne, a to posledný marcový týždeň. Tento 6. ročník Týždňa slovenských knižníc sa uskutočnil – napriek tradícii – v netradičnom termíne od 18. apríla do 24. apríla 2005. Rozhodnutie správnej rady Slovenskej asociácie knižníc o zmene termínu ovplyvnili dve skutočnosti. Tohtoročné veľkonočné sviatky boli zhodou okolností koncom marca, v predposlednom aj poslednom marcovom týždni, takže obrazne povedané „vzali“ dva marcové týždne. Ďalší, oveľa dôležitejší fakt, ktorý definitívne rozhodol o posune TSK na apríl, bolo plánované znovuoživenie zrekonštruovanej Univerzitnej knižnice v Bratislave. Sme radi, že sme mali možnosť byť pri tom, keď „univerzitka“ po dvoch rokoch opäť otvorila brány verejnosti. Túto mimoriadnu udalosť sme využili aj na oficiálne otvorenie 6. ročníka Týždňa slovenských knižníc a na slávnostné udelenie prvého SAKAČIK-a v histórii Slovenskej asociácie knižníc.

Čo bolo dôvodom, aby Slovenská asociácia knižníc pred piatimi rokmi zorganizovala po prvýkrát Týždeň slovenských knižníc? Nesporne to bolo presne to, čo je aj v súčasnosti cieľom Týždňa slovenských knižníc – zviditeľňovanie knižníc ako kultúrnych a vzdelávacích inštitúcií prostredníctvom širokého spektra rôznorodých aktivít a podujatí. Knižnice chcú dokázať (jednotlivé podujatia to aj dokazujú), že sú životaschopnými inštitúciami, ktoré napriek množstvu problémov a najmä napriek nedostatku finančných prostriedkov chcú a vedia ponúknuť veľa zaujímavého, nového, poučného i zábavného svojim čitateľom a návštevníkom. Napriek päťročnej tradícii ešte stále milo prekvapujú informácie o podujatiach, ktoré z knižníc dostávame. Tá nápaditosť, vynaliezavosť, obetavosť – najmä verejných knižníc – je neuveriteľná.

Do prípravy podujatí organizovaných pri príležitosti TSK sa zapájajú všetky typy knižníc – vedecké, verejné, akademické, špeciálne. Záber TSK dávno prerástol rámec Slovenskej asociácie knižníc, zúčastňuje sa ho totiž i množstvo nečlenských knižníc. Za tých päť rokov sme sa ani raz nepokúsili spočítať knižnice, ktoré sa TSK zúčastňujú. Taktiež vôbec netušíme, koľko podujatí sa v rámci Týždňa slovenských knižníc uskutočnilo. Kvantitatívne údaje však zrejme vôbec nie sú dôležité, dôležitá je skutočnosť, že o sebe dávame poriadne nahlas vedieť a našimi podujatiami pozývame a oslovujeme nielen deti od najnižších vekových kategórií až po ľudí v dôchodkovom veku, našich čitateľov, ale aj nečitateľov. V tomto týždni majú o nás väčší záujem aj médiá, aj naši zriaďovatelia, viacerí knižnice aj navštevujú.

Správna rada sa každoročne snaží prostredníctvom ústredného motta Týždňa slovenských knižníc upriamiť pozornosť na určitú oblasť knižničnej práce. Myslíme si, že tohtoročné motto Týždňa slovenských knižníc – Knižnice – multifunkčné vzdelávacie a kultúrne centrá – výstižne vypovedá o poslaní knižníc: sprostredkovať a sprístupňovať poznatky a informácie z celosvetového kultúrneho dedičstva.

Výber motta TSK ovplyvnilo práve otvorenie Univerzitnej knižnice, ktorá sa po rekonštrukcii stáva typickým multifunkčným knižničným a kultúrnym centrom. Blahoželáme kolegom a vyslovujeme slová uznania za všetko, čo dokázali, vydržali a vytvorili. Súčasne držíme palce, aby rekonštrukciu úspešne dotiahli do konca. Želáme im veľa spokojných čitateľov a čo najmenej problémov.

Slovenská asociácia knižníc na záver minuloročného Týždňa slovenských knižníc pre svoje členské knižnice vyhlásila súťaž o cenu Slovenskej Asociácie Knižnic za Aktívny Čln Knižnice v roku 2004 – SAKAČIK. Správna rada túto súťaž vyhlásila v snahe podnietiť aktivitu a rozvoj knižníc, povzbudiť osobnú iniciatívu zamestnancov knižníc i zriaďovateľov knižníc.

Hlavné zásady súťaže

- Na súťaži sa môže zúčastniť každá knižnica, ktorá je členom Slovenskej asociácie knižníc.
- Knižnicu môže do súťaže nominovať akákoľvek fyzická alebo právnická osoba. Nomináciu písomne doručí správnej rade Slovenskej asociácie knižníc do 15. februára nasledujúceho roku po ukončení súťaže. V nominácii navrhovateľ uvedie oficiálny názov nominovaného subjektu a čin alebo činnosť, za ktorú odporúča cenu udeliť. Správna rada Slovenskej asociácie knižníc je oprávnená navrhovanú činnosť overiť.
- Súťaž je dlhodobá, nový ročník súťaže sa otvára 1. januára a končí 31. decembra bežného roka.
- Súťaž je jednokolová, celoštátna, nekategorizovaná.

Hodnotenie a podmienky súťaže

- Hodnotenie súťaže vykoná správna rada Slovenskej asociácie knižníc. Víťaz súťaže získava cenu **SAKAČIK 2004**. V danom ročníku súťaže môže byť odmenená len jedna knižnica. Víťazná knižnica dostane diplom a finančnú, prípadne vecnú odmenu. Správna rada Slovenskej asociácie knižníc môže v danom ročníku súťaže víťaza nevyhlásiť.
- Cieľom súťaže je dosahovať výrazné pozitívne zmeny v knižnično-informačnej činnosti knižníc, zaktivizovať všetkých knihovníkov na dosahovanie novej kvality v ich činnosti, zmobilizovať ich profesionálne, občianske, ľudské kvality a vedomie.

S veľkým napätím a zvedavosťou sme čakali na odozvu zo strany knižníc. Boli sme zvedaví, či vôbec dostaneme nejaké návrhy, či sa naša výzva stretne s odozvou, či bude záujem o SAKAČIK-a. Dočkali sme sa, dostali sme štyri návrhy. Z navrhovaných knižníc sme prvého SAKAČIK-a udelili Považskej knižnici v Považskej Bystrici za prípravu sprievodných odborných podujatí v rámci medzinárodného knižného veľtrhu Bibliotéka 2004. Ocenenej knižnici ešte raz blahoželáme a vyslovujem presvedčenie, že SAKAČIK sa stane – tak ako Týždeň slovenských knižníc – tradíciou a diplom so sovičkou a účelová finančná odmena na nákup knižničného fondu (20 000 Sk) poteší v ďalších rokoch ďalšie knižnice.

Správna rada ďakuje všetkým knižniciam a knihovníkom za prípravu podujatí v rámci Týždňa slovenských knižníc a tešíme sa na 7. ročník. Na záver môjho zamyslenia si dovoľujem pripojiť básničku, ktorá sa mi mimoriadne páči a ktorá ma v tomto uponáhľanom svete pohladila na duši. Súčasne sa veľmi ospravedlňujem autorke (Emílii Antolíkovej z Hornozemplínskej knižnici vo Vranove nad Topľou), básničku totiž zverejňujem bez jej súhlasu, a to sa nepatrí... Ale keď je taká výstižná a vtipná!

Vážení a milí,
v poetickej tejto chvíli,
keď TSK sme otvorili,
SAK-be všetko nahlásili,
perný týždeň prežívame,
vzácných hostí prijímame,
dvere knižníc otvárame,
aj nemožné vymýšľame,
dôležité v hlave majte:
**všetky čísla spočítajte,
details do mailu dajte,
Antolíkovej ich posielajte!!!**
Nech TSK v našom kraji,
až na západ jasne žiari,
veď sme dobrí, ba priam skveli,
len aby o tom všetci vedeli!

PhDr. Daniela Gondová, predsedníčka SAK

Keď ožije knižnica

PhDr. Dušan Lechner, Univerzitná knižnica v Bratislave

Bolo že to slávy, bolo že to radosti! Symbolický zvonec ukončil druhú etapu rekonštrukcie Univerzitnej knižnice v Bratislave a 14. apríla 2005 po dvoch rokoch prác generálny riaditeľ knižnice PhDr. Tibor Trgiňa pozval čitateľov do opätovne otvorených nových priestorov.

Mal som životné šťastie a mohol som byť pri zrode aj realizácii tohto projektu. Nemôžem dnes napísať, že ma niečo prekvapilo. Vedel som, ako knižnica v novom šate vyzerá. Čakal som na reakcie kolegov a pozvaných hostí. Nielen som čakal, ale prechádzal ma mráz neistoty. Univerzitka predsa len je dačo celkom iné, nové. Odvážne poňatie architekta, nové knihovnicke štruktúrovanie, vonku obvyklé, u nás neuplatnené. A v nervozite očakávania prvých neformálnych slov, predstava, že o päť dní otvárame pre verejnosť... Splnili sme predstavy, splnili sme sľuby? Bol som biely od čakania odpovedí.

Prišli mnohí. Nevidaný prejav záujmu o knižnicu. Bol tu predseda Národnej rady Slovenskej republiky Ján Hrušovský, podpredseda vlády a minister zahraničných vecí Eduard Kukan, minister kultúry Rudolf Chmel. Privítali sme manželku prezidenta republiky Silviu Gašparovičovou. Rektori, dekaní, poslanci. Primátor hlavného mesta, generálni riaditelia, veľvyslanci, vyslanci, konzuli. A najmä – naši kolegovia z knižníc všetkých regiónov Slovenska. Nuž slávy neúrekom. Prejavy a chvály. Zaznel potlesk a naši hostia začali v skupinkách i sami objavovať novú univerzitku.

Prekvapenie prvé.

Koncepcia prestavby paláca Leopolda de Pauli vychádzala vlastne zo zničenej pôvodnej dispozície budovy. V 60. rokoch minulého storočia pri prestavbe barokového sídelného paláca bolo poničené, čo sa dalo. Stropy prerobené, zvalané schodisko, vystavaný priečkový „babilon“. Táto časť knižnice bola v predchádzajúcej rekonštrukcii koncipovaná ako budúce sklady. Pôvodný zámer sa však hneď od začiatku nenaplnil a len časť priestoru sa využila na sklady knižničných fondov a v princípe posledné podlažie také aj zostalo. Ostatné časti budovy však zmenili svoju tvár. Vznikli rozľahlé priestory na štúdium medzi bohatým voľným výberom. Zmenená dispozícia priestorov mnohých prekvapila, ale aj zaskočila. Naraz sa strácali v univerzitke, ktorú dobre poznali. Systém výťahov, celková debarierizácia v takom členenom priestore udivila. Začali sme sa hľadať. A z prehliadky budovy sme mali aj turistický zážitok. Všetko bolo inde a inak. Počul som aj otázky na orientačný systém. Nepáčil sa. Pochopiteľne. Predstavili sme jeho základ. Jeho precizovanie bude úlohou nasledujúcich týždňov.

Prestavba paláca Uhorskej kráľovskej komory bola koncepcne riešená inak. Predchádzajúce prestavby nezasiahli do budovy tak vehementne ako vo vedľajšom palá-

ci. Výnimkou je vytvorenie nového stropu medzi prvým a druhým poschodím v dnešnej všeobecnej študovni. Tu sa pokúsili v novom poňatí architekti vytvoriť obraz pôvodnej situácie a vznikom galérií bol vzhľadovo zmenený celý dojem zo známej všeobecnej študovne. Táto časť mnohých kolegov zaskočila a nedôverčivo pozerali na celú miestnosť. Prvé skúsenosti naznačujú, že zámer rozšíriť plochu na regály s príručným fondom bol správny a zrejme sa osvedčí ako pozitívne riešenie. Určite veľkým prekvapením bolo sprístupnenie celého 2. poschodia. V minulosti najkrajšie časti paláca boli uzavreté pre potreby skladov. Dnes sú súčasťou veľkej študovne periodik a voľného výberu najnovšieho prírastku od roku 2000.

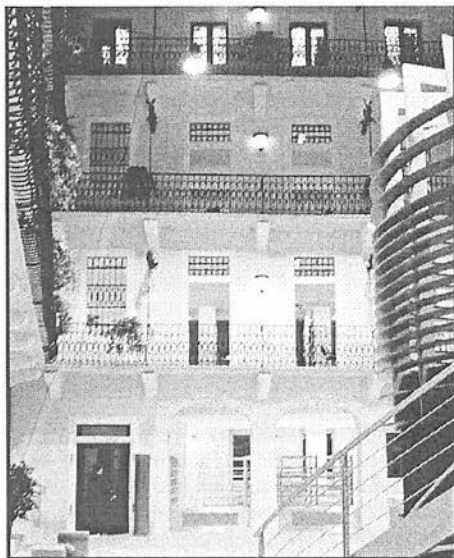

Photo: Tibor Trgiňa, fotogaléria UKB

Prekvapenie druhé.

Všetci účastníci slávnostného otvorenia knižnice, najmä kolegovia-knihovníci, boli zvedaví, čo nové skrývajú čistotou a belobou sa skvejúce steny opravených budov. Predovšetkým upútalo množstvo kníh vo voľnom výbere. Samotné kombinované radenie fondu vecne podľa MDT s podporou Cutterových tabuliek je na Slovensku ojedinelé. Systém bol prevzatý na základe skúseností knižníc v Nemecku a Rakúsku. Dnes je ešte prívčas analyzovať aplikovaný spôsob budovania verejne prístupného fondu. Raritne pôsobí aj rozhodnutie samoobslužnej realizácie absenčných výpožičiek. Čitateľ si sám pod svojím meno nachádza žiadané dokumenty a postupuje k výpožičnému pultu, kde službukonajúci knihovník vykoná potrebné operácie. Určite prekvapila inštalovaná technika. Presadenie elektronických knižničných pasov-preukazov, s možnosťou využiť na tento účel aktivované už vydaných študentských a zamestnaneckých elektronických kariet univerzít a vysokých škôl, je jasným krokom vpred, v ústrety komfortu používateľa a toľko proklamovanej integrite knižnično-informačnej sféry s vedeckým a výchovno-

vzdelávacím procesom. Napriek rôznym problémom sa ukázalo, že univerzítka ako jedna z mála inštitúcií na Slovensku je schopná vydať elektronickú kartu aj s fotografiou čitateľa na počkanie do prijateľných 10 – 12 minút. Pozornosťi neušiel fakt, že celý voľne prístupný fond je elektronicky ošetrený signalizačnými páskami. Tým sa značne zvýšila ochranná sila fondu. Mnohí z účastníkov slávnosti veľmi pozitívne hodnotili vytvorenie študovne elektronických dokumentov. Na 37 počítačových staniách môže používateľ surfovať po vybraných adresách internetových stránok, môže využiť interné databázy alebo jednoducho si napísať potrebný text. Uvidíme, aké obmedzenia bude nutné v budúcnosti prijať, ako sa vykrystalizujú potreby používateľov. Úplnou novinkou – pre mnohých nevidanou a dosiaľ nevidenou – je voľné sprístupnenie skenera na kopírovanie študovaných dokumentov.

Sláva bola preveľká. Všetci sa tešili, že na Slovensku sú veci, ktoré obdivujeme vonku, za hranicami nášho kraja. A ak je to dnes v univerzitke, určite to zajtra bude aj inde. Máme jasno v tom, že štandard poskytovania knižnično-informačných služieb dorazil aj k Slovákovi, začal v Bratislave, no nepochybne pôjde rýchlo do ďalších našich miest.

Prekvapenie tretie alebo post scriptum.

Súčasťou slávnosti štartu knižnice do novej etapy svojho deviateho životného krížika bolo hodnotenie a stretnutie mnohých, čo sa roky nevideli. Na pôde univerzity si povedali mnoho slov osobných aj odborných. Jedna moja vzácna kolegyňa mi povedala vetu, ktorá ma trochu v ten čas slávy zmrazila. „Vieš, je to pekné, nové, ale čo na to povedia čitatelia.“ Normálna veta a mňa trochu zaskočila. Nemala, ale zaskočila. Určite to nemyslela zle, jej slová začali vo mne hloďať a hloďali aj po 19. apríli, keď sa brány otvorili doširoka celej verejnosti. Hloďali, nahloďávali a denne som čakal reakcie. Bol som prekvapený. Boli pozitívne a negatívne poznatky nám prichádzali skôr ako dobre mienené rady. Ale hloďavosť slov mojej kolegyne ma stále udržiavala v napätí. Asi po troch týždňoch prevádzky sa mi na vedení nášho úseku sťažovala jedna z vedúcich precovníčok: „...musela som ich dôrazne upozorniť, že nech sa nechodia za regály bozkávať...“ A vtedy som pochopil, že sa tešia zo života aj v novej univerzitke. Prijali ju medzi seba, univerzítka už opäť žije.

Photo: Tibor Trgiňa, fotogaléria UKB

História a súčasnosť Zemplínskej knižnice Gorazda Zvonického v Michalovciach

Mgr. Monika Šleisová, riaditeľka

Niečo z histórie

Dňa 1. februára 2005 si Zemplínska knižnica Gorazda Zvonického v Michalovciach pripomenula 80. výročie svojho založenia. Podľa zákona č. 430 z r. 1919, ktorý ukladal mestám a obciam v bývalom Československu povinnosť zakladať knižnice, odsúhlasili poslanci vtedajšieho mestského zastupiteľstva začiatok jej existencie.

Knižnica bola umiestnená v jednej miestnosti budovy radnice a na jej zariadenie a činnosť bolo v rozpočte na rok 1925 plánovaných 4 800,- Kčs. Knižovníkom sa stal Ján Šoller. Približne za rovnakých podmienok fungovala až do začiatku 40. rokov 20. storočia.

Z vojnových rokov (obdobie 2. svetovej vojny) nie je v mestských zápisoch o nej žiadna zmienka, a tak sa len môžeme domnievať, že knižnica stagnovala.

V 50. rokoch bola jej činnosť obnovená a rozšírená o úlohu okresnej knižnice. Došlo k jej profesionalizácii. Bola presťahovaná do samostatnej dvojpodlažnej budovy, kde poskytovala služby až do r. 1995. Rozrastal sa kolektív pracovníkov, zvyšoval sa ročný prírastok nových kníh. Okrem výpožičných služieb obyvateľom mesta bola knižnica aj poradenským a metodickým centrom pre ľudové knižnice okresu.

Aj keď v období socializmu bola jej činnosť ovplyvňovaná vtedajšou ideológiou, nemožno jej uprieť mnohé pozitíva: bola kultúrnou a vzdelávacou inštitúciou, v 70. rokoch jej pribudla úloha informačná, s dôrazom na regionálne informácie. Od r. 1975 spolupracuje knižnica s 12 okresnými knižnicami, 2 štátnymi vedeckými knižnicami a Knižnicou pre mládež mesta Košice bývalého Východoslovenského kraja na koordinovanom spracúvaní bibliografických záznamov o regióne. Výsledkami tohto projektu, ktorý pretrval do tohto roku, sú kartotéky osobností, udalostí a faktov o každom okrese, bibliografické ročenky alebo dvojročenky, počítačovo spracované informačné databázy v programe Biblis. V súčasnosti sú záznamy spracovávané vo Virtue a sprístupňované na spoločnom serveri na internete.

V 80. rokoch 20. storočia mala knižnica dve plne profesionalizované pobočky, bolo zriadené hudobné oddelenie a počas letnej turistickej sezóny poskytovala služby rekreantom na Zemplínskej šírave. Uskutočnila sa čiastočná rekonštrukcia hlavnej budovy, v rámci ktorej sa vymenilo elektrické vedenie, zaviedlo sa plynové kúrenie a zriadila sa miestnosť na organizovanie podujatí. V r. 1989 pracovalo v knižnici 33 pracovníkov, z toho 16 vo výpožičných službách a 17 v nevýpožičných oddeleniach.

Zmena spoločenských a politických pomerov v 90. rokoch 20. storočia vytvorila podmienky na fungovanie knižnice ako kultúrnej, vzdelávacej a informačnej inštitúcie zbavenej akejkoľvek ideológie.

Po zrušení okresných národných výborov prešla knižnica od 1. januára 1990, rovnako ako všetky okresné knižnice na Slovensku, pod priame riadenie Ministerstva kultúry SR. Roky 1991 – 1995 boli obdobím rozkvetu a mimoriadneho napredovania:

- dostatok finančných prostriedkov na nákup literatúry, kvalitnejšia ponuka titulov na knižnom trhu a ich slobodný výber podľa potrieb a požiadaviek používateľov,
- zavádzanie informačných technológií: nákup výpočtovej techniky, automatizácia knižničnej činnosti v programoch Libris a Biblis,
- zvýšenie príjmov prostredníctvom doplnkových činností (požičiavanie videokaziet, jazykové kurzy, prekladateľské služby, kopírovanie dokumentov),
- zvýšenie plátov zamestnancov schválením nového zákona o odmeňovaní pracovníkov.

V novembri 1995 sa knižnica presťahovala do zrekonštruovanej trojpodlažnej budovy, ktorá je majetkom mesta. Zároveň sa pri sťahovaní v skromnom rozsahu vyhotovil a inovoval knižničný nábytok (regály a stoly).

Od r. 1996 po súčasnosť sa trikrát zmenil zriaďovateľ knižnice: Zemplínske kultúrne centrum v Michalovciach, Krajský úrad v Košiciach, Košický samosprávny kraj v Košiciach. Od dátumu svojej profesionalizácie (1951) po súčasnosť mala knižnica piatich riaditeľov.

V júni 1996 dostala nový názov – Zemplínska knižnica Gorazda Zvonického. Názov bol zvolený na počesť nášho rodáka z Močarian Gorazda Zvonického, vlastným menom Andrej Šándor. Bol saleziánskym kňazom, básnikom katolíckej moderny, spoluzakladateľom Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, zásluhou ktorého vychádzala slovenská exilová tvorba pred r. 1989.

Gorazd Zvonický prežil takmer celý život v nútenom exile, kam ušiel po násilnom uväznení. Je to osobnosť, ktorá svojimi aktivitami a literárnym dielom presiahla rámec Slovenska.

Niečo zo súčasnosti

V súčasnosti funguje knižnica ako rozpočtová organizácia Úradu Košického samosprávneho kraja a od 1. januára 2005 je klientom Štátnej pokladnice.

V dôsledku zavedenia automatizácie do činnosti knižnice a racionalizačných opatrení od r. 1991 sa znížil stav pracovníkov o 10. K 31. marcu 2005 je počet zamestnancov 24 (v službách pracuje 15 knihovníkov, nevýpožičné oddelenia majú po 1 pracovníkovi), dve pracovníčky majú vysokoškolské vzdelanie.

Okrem finančných prostriedkov od zriaďovateľa a vlastných príjmov získava knižnica financie aj z iných zdrojov: z nadácií a od sponzorov.

Je jedinou verejnou knižnicou na území mesta, pričom svoje služby poskytuje nielen obyvateľom mesta, ale aj obyvateľom dvoch okresov – Michalovce a Sobrance. Je aj poradenským a školiacim strediskom pre knižnice uvedeného regiónu.

Michalovská knižnica dneška už nie je len miestom, kde sa požičiavajú knihy a periodická tlač z vlastného fondu. Knižnica sprostredkúva ich požičiavanie aj z iných knižníc, predovšetkým tých, ktoré sa nachádzajú na Slovensku. Poskytuje informácie a rešeršné služby z vlastných aj cudzích zdrojov (katalóg knižnice, regionálna databáza článkov z periodickej tlače, SNB – knihy a ostatné dokumenty na CD-ROM, databázy na internete, ako napr. ČNB, EBSCO a pod.). Je archívnu knižnicou pre regionálne dokumenty, ako aj tvorcom informačných databáz v počítačovej podobe. Uve-

dené služby a aktivity sa v celej škále realizujú v centrálnej budove. Okrem toho poskytujú knižnica výpočítané služby v piatich pobočkách – štyroch základných školách a v malometrážnych bytoch – raz v týždni.

Vďaka viacerým úspešným projektom a sponzorom vylepšuje knižnica dopĺňovanie literatúry, stav výpočtovej techniky a ďalšieho materiálu potrebného na prevádzku knižnice a realizáciu podujatí. Ako jedna z prvých regionálnych knižníc na Slovensku mala pripojenie na internet a je aktívnym účastníkom v internetovej sieti: má webovú stránku www.zkgz.sk, informačné databázy na vlastnom serveri – online katalóg, OSUD – katalóg osobností a udalostí regiónu, informačnú databázu excerptovaných článkov o regióne v programe Biblis (od r. 1994 do júla 2004). Od augusta 2004 je regionálna informačná databáza článkov k dispozícii na spoločnom serveri v programe Virtua. Čitateľ knižnice si prostredníctvom PIN kódu a čísla svojho čitateľského preukazu môže na webovej stránke knižnice (www.zkgz.sk) zistiť aktuálny stav svojho konta a rezervovať knihy.

Propagáciu svojich služieb realizuje prostredníctvom podujatí, informatických príprav, oznamov priamo v knižnici, periodickej tlače, miestnej, príp. aj inej televízie (regionálny denník STV), rozhlasu a vlastnej webovej stránky.

Zaujímavosťou je ponuka špeciálnych informatických príprav s rôznou tematikou – výklad normy ISO 690, prezentácia stránky knižnice, databázy v SNB a spôsob vyhľadávania, ČNB na internete, databázy vydavateľstva EBSCO, stránka poskytujúca plné texty klasickej svetovej literatúry v anglickom a nemeckom jazyku, právne dokumenty na internete a pod.

Známe sa stali už tradičné besedy so spisovateľmi – napríklad G. Futovou, P. Dvořákom, A. Rákayom, P. Karpinským, regionálnymi literárnymi a výtvarnými tvorcami – M. Becom, M. Dományiovou, J. Knappom atď., besedy o knihách z tzv. odporúčanej literatúry, stretnutia čitateľských rodín, výtvarné súťaže, ktorých podmienkou je obsahová spätosť s knihou, napríklad ilustrovanie dramatizovanej rozprávky pre deti predškolského veku, ex libris vždy s inou ústrednou témou (t. r. Mój náužasnejší zážitok) pre deti od 10 – 15 rokov, vedomostné súťaže, tvorivá dielňa za pomoci kníh, prázdninové stredy počas leta, podpora čítania detí mladšieho školského veku prostred-

níctvom hlasného čítania, súťaže v čítaní, pomoc pri výučbe čítania dyslektickým deťom a ich rodičom prostredníctvom pravidelných stretnutí, vianočné stretnutia s dospelými čitateľmi, výstavy súvisiace s témami knižnice a knihovníctva – napríklad História knižnej značky – ex libris.

Pri príležitosti svojho okrúhleho výročia uskutočnila knižnica pre čitateľov a návštevníkov knižnice deň zábavy a poučenia pod názvom Oslavujte s nami. V jeho ponuke boli:

- blok dokumentov o knižnici v rôznej forme a podobe, sprístupnený v tento deň vo vstupnej hale – nástenka, fotografie, kronika, výstrižkový album článkov, videoprojekcia príspevkov zverejnených v miestnej televízii Mistral a ďalších videonahrávok z podujatí;
- 20-koronová zľava členského pre všetky kategórie čitateľov;
- internet zadarmo;
- vyhodnotenie a žrebovanie účastníkov:
  - kvízu Zapoj sa do súťaže a vyhraj hodnotnú knihu,
  - súťaže o najstaršiu knihu alebo pohľadnicu o Michalovciach;
- otvorenie výstavy kníh z knižnice Bibliotheca pauperum, založenej prof. Š. Hlaváčom v 40. rokoch 20. stor. pri reálnom gymnáziu v Michalovciach;
- otvorenie výstavy Knižnice v premenách čias.

Začiatkom apríla 2005 sa uskutočnili v Michalovciach a tomto regióne Dni detskej knihy. Iniciátorom na národnej úrovni bola ako každoročne Slovenská sekcia pre podporu detskej knihy, pôsobiaca v rámci BIBIANY, hlavným regionálnym organizátorom bola naša knižnica. Najpodstatnejšie zložky programu tvorili besedy s 19 tvorcami a propagátormi slovenskej detskej knihy a seminár pre knihovníkov a pedagógov ZŠ s ústrednou témou Ilustrácia v knižnej tvorbe pre deti.

Edičná činnosť patrila od 70. rokov 20. stor. k jednej z hlavných úloh knižnice. Do r. 1989 obsah vydávaných materiálov bol ovplyvňovaný ideológiou vtedajšej jedinej vládnucej strany, pričom v rozpočte knižnice bola na realizáciu tejto úlohy vyčlenená postačujúca finančná čiastka. Obsah materiálov tvorili témy ako zjazdy KSČ, KSSZ, politické výročia (VOSR, Víťazný február), novinky politickej literatúry, zoznam literatúry pre VUML (Večerná univerzita marxizmu-leninizmu), stráničke vzdelávanie a pod. Medzi kvalitné tituly, ktoré prešli previerkou času, patrili personálne bibliografie, bibliografické ročenky a pod.

Po r. 1989 sa vytvorili podmienky na kvalitnú a obsahovo neobmedzovanú edičnú činnosť, paradoxne ju však obmedzil a obmedzuje nedostatok finančných prostriedkov. Preto mnohé materiály vydáva knižnica v niekoľkých exemplároch (aj do 15 – 20 ks) len vo vlastnej réžii pre potreby čitateľov. Vďaka výpočtovej technike riešime tento problém tým, že materiály vydávame na CD nosičoch. Tak sme vydali napr. históriu ZKGZ v Michalovciach, materiál o Gorazdovi Zvonickom, o výtvarníkoch nášho regiónu v dvoch pokračovaniach. Chystáme 2. doplnené vydanie o histórii knižnice, materiály o Gorazdovi Zvonickom, ktoré možno nájsť len v našej knižnici, bulletin z Dní detskej knihy 2005 (aj v tlačenej podobe).

Obraz o Zemplínskej knižnici G. Zvonického by nebol úplný, ak by sa v ňom neobjavili aj negatívne prvky, ktoré trápia nás knihovníkov a neuspokojujú ani našich čitateľov.

Nepostačujúci rozpočet posledných rokov negatívne ovplyvňuje dopĺňovanie knižničného fondu a nákup potrebných informačných technológií.

Sú to medzi knihovníkmi dva najčastejšie spomínané problémy. Do r. 2003 vykazovali verejné knižnice Košického samosprávneho kraja najnižší prírastok nových kníh. Robíme všetko, aby sme tento stav zlepšili (žiadosti a projekty z grantov, oslovovanie mesta, podnikateľov, jednotlivcov, verejne pôsobiacich osobností a pod.).

Počas TSK 2004 sme v rámci akcie Kúp knihu pre knižnicu získali nové knihy za 24 000,- Sk. Vzhľadom na chudobnejší región, v ktorom knižnica pôsobí, pokladáme tento výsledok za úspech.

Na Slovensku je v súčasnosti jediný grantový systém, ktorý môžu knižnice pre podporu nákupu kníh a IT osloviť.

Asi sa všeobecne predpokladá, že zriaďovateľ má na to, aby v uspokojivej miere podporoval aktivity, ktoré sú základom dobrého fungovania knižnice.

Príležitostná mimoriadna finančná dotácia v roku, v tom lepšom prípade, nie je pre nákup kníh riešením.

Problém neriešia ani príležitostné dary a v konečnom dôsledku ani súčasný daňový systém, ktorý nepodnecuje podnikateľov k podpore takejto aktivity v knižniciach.

Aby som to ukončila optimisticky:

Knižnica sa ako jedna z prvých zapojila do celoslovenského projektu KIS3G, ktorého cieľom je prostredníctvom spoločného knižničného programu skvalitniť knižničné a informačné služby. Uvedená aktivita bola potvrdená podpísaním zmluvy medzi SNK v Martine, ZKGZ v Michalovciach a Košickým samosprávnym krajom v Košiciach.

V súčasnosti očakávame vyjadrenie k spoločnému projektu KSK, ktorý zastrešuje regionálne a niektoré mestské knižnice v kraji. Požiadavkou bolo získanie prostriedkov z EŠF na nákup výpočtovej techniky pre posilnenie technickej spôsobilosti knižníc zapojených do KIS3G.

Vďaka neustálym žiadostiam riaditeľov regionálnych knižníc kraja o vyššiu finančnú dotáciu na nákup knižničného fondu uvažuje vedenie KSK o vyčlenení osobitného balíka na podporu tejto aktivity.

Naša knižnica má v meste a regióne svoje nezastupiteľné miesto. Je potrebná, navštevovaná a využívaná ľuďmi rôznej vekovej kategórie. Svedčia o tom štatistické čísla, ale aj ošúchaná kľučka na vchodových dverách, stoly a stoličky v študovni, pozitívne vyjadrenia našich čitateľov a ohlasy ľudí, ktorí sa o nás dozvedajú z regionálnych médií.

Verejná knižnica v Trenčíne slávila osemdesiatku

80. výročie svojho vzniku si trenčianska verejná knižnica pripomenula v rámci tohtoročného Týždňa slovenských knižníc aj výstavou venovanou histórii knižnice. Pri otvorení výstavy pani riaditeľka **Mgr. Lýdia Brezová** predniesla slávnostný príhovor, z ktorého vyberáme:

Histórii knižnice je venovaná výstava, inštalovaná vo vestibule na námestí SNP 2, na ktorú vás zároveň srdečne pozývam... Histórii knižnice sa podrobne venoval bývalý riaditeľ knižnice pán Juro Gönci, ktorého 90. výročie narodenia sme si pripomenuli a

spoločne oslávili v decembri 2004. Pán Gönci pôsobil v knižnici takmer 25 rokov a o jej dejinách zostavil podrobnú publikáciu k dejinám knižnice. Veľmi sa tešil na tohtoročné oslavy knižnice a mal už predstavy o scenári celého TSK. Žiaľ, týchto osláv sa nedožil. Zomrel 6. marca 2005...

V Manifeste UNESCO o verejných knižniciach sa uvádza, že „verejná knižnica je miestne stredisko informácií, ktoré pohotovo sprístupňuje všetky druhy poznatkov a informácií svojim používateľom. Služby verejnej knižnice sa zakladajú na princípe rovnosti prístupu pre všetkých bez ohľadu na vek, rasu, pohlavie, náboženstvo, národnosť, jazyk alebo spoločenské postavenie.“ A navyše Európsky parlament pre kultúru, mládež, výchovu a médiá (25. 6. 1988) v Správe o Zelenej knihe a úlohe knižníc v modernom svete píše, že „investovanie do knižníc znamená investovanie do demokracie a rovnoprávnosti“. Práve už citovaný Manifest UNESCO z novembra 1994 sa stal základným dokumentom verejného knihovníctva v súčasnosti. Ale vráťme sa do minulosti, k vzniku našej verejnej knižnice.

Prvá verejná knižnica v Trenčíne (Trencsényi népkönyvtár) vznikla v roku 1904. Terajšia Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne za rok svojho vzniku však považuje rok 1925, keď na základe zákona č. 430/1919 o verejných obecných knižniciach a výnosu Ministerstva školstva a národnej osvety č. 8755/4 z r. 1924 bola 14. februára 1925 otvorená Mestská knižnica v Trenčíne so základným fondom 400 zväzkov. Uvedený zákon ukladal obciam povinnosť zakladať knižnice. Otvorenie knižnice bolo významnou spoločenskou udalosťou. Zúčastnili sa ho starosta Trenčína, okresný náčelník, vedúci notár, zástupcovia škôl a významných verejných inštitúcií. Do konca roku mala knižnica 76 čitateľov a 492 kníh, ktoré požičiavala v sobotu 2 hodiny (od 17.00 do 19.00 h). Do konca roku 1951 plnila funkciu mestskej knižnice, od r. 1952 okresnej knižnice s funkciou ústrednej knižnice siete ľudových knižníc, neskôr metodického ústredia pre všetky siete knižníc okresu. V roku 1969 sa na základe dosiahnutých výsledkov stala krajskou knižnicou pre vtedajší Západoslovenský kraj. Po období dočasných rozhodnutí, vzhľadom na nevyjasnenosť administratívneho členenia a dočasného zrušenia krajského administratívneho zriadenia, sa od roku 1972 obnovila pôsobnosť knižnice ako Krajskej knižnice Západoslovenského kraja. V roku 1991 sa po zrušení jestvujúceho územnosprávneho zriadenia stala opätovne okresnou knižnicou, od r. 1994 so zmeneným názvom Okresná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne. V roku 1996 prešla knižnica zložitým organizačným vývojom. Na krátky čas bola organizačne začlenená pod Regionálne kultúrne centrum, do ktorého boli začlenené všetky kultúrne inštitúcie, avšak po dvoch mesiacoch sa okresná knižnica preorganizovala na Štátnu krajskú knižnicu Michala Rešetku v Trenčíne v zmysle zriaďovacej listiny vydanéj Krajským úradom v Trenčíne. Od 1. 4. 2002 prešla zriaďovacia pôsobnosť na Trenčiansky samosprávny kraj. Všetky jej funkcie však zostali nezmenené.

V zmysle zriaďovacej listiny plní v rámci TSK nasledujúce úlohy: koordinuje a poradenky usmerňuje ostatné regionálne knižnice, zabezpečuje úlohy spojené s bibliografickou registráciou a koordináciou bibliografickej činnosti, zabezpečuje úlohy spojené s dokumentovaním stavu a rozvojom knižnično-informačných služieb verejnosti prostredníctvom knižničného systému. Knižnica plní funkciu mestskej verejnej knižnice pre mesto Trenčín a zároveň funkciu regionálnej knižnice pre územné celky okresov Trenčín, Nové Mesto nad Váhom, Bánovce na Bebravou a Myjava a krajskej kniž-

nice pre Trenčiansky samosprávny kraj. Knižnica pôsobí ako Informačné miesto Rady Európy, pričom poskytuje i dokumenty a informácie týkajúce sa ľudských práv. Zároveň je Partnerskou knižnicou Parlamentného inštitútu NR SR a tiež Kontaktným informačným miestom pre oblasť patentových informácií, vynálezov, označení tovarov a služieb a priemyselného vlastníctva.

V súčasnosti knižnica pôsobí v dvoch hlavných budovách na Nám. SNP, kde sú umiestnené oddelenia odbornej literatúry, beletrie, všeobecnej študovne, multimedialnej študovne, cudzojazyčnej literatúry, bibliografie a informácií, spracovania fondov, metodiky, riaditeľstvo a hospodárskosprávne oddelenie. V budove na Hasičskej ul. je umiestnená čítareň, oddelenie pre deti a mládež, kníhviazačská dielňa, spoločenské priestory a v krátkom čase plánujeme zrealizovať projekt verejne prístupného internetového miesta pre obyvateľov a vybudovanie informačného centra Trenčianskeho samosprávneho kraja. Knižnica má ďalej pobočky v lokalitách Juh, Dlhé Hony, Kubra a Opatová n/V. Pobočka Juh sa v r. 2004 presťahovala do bezbariérových priestorov.

Knižnice vo svojej činnosti musia venovať primeranú pozornosť všetkým oblastiam svojej práce. Každá z týchto oblastí si zasluhuje pozornosť a bolo by veľmi zdlhávajúcim, a myslím si, že v tejto chvíli i neadekvátne, rozoberať ich podrobne. Rozhodla som sa preto oboznámiť vás len zo základnými štatistickými ukazovateľmi našej knižnice z konca roku 2004.

- *Knižničný fond – takmer 242 000 k. j. (241 933)*

Knižnice majú dopĺňovať fondy so zámerom naplnenia funkcie informačnej, vzdelávacej, kultúrnej a relaxačnej. Vo všeobecnosti sa vie, že fond by sa mal vymeniť 1x za 12 rokov. Pri našich podmienkach sa nám to ťažko podarí 1x za 40 rokov. V európskom meradle požadovaná obnova fondu je podľa niektorých informácií asi 20 rokov, takže u nás to vyzerať asi 55 rokov. Klesajú finančné prostriedky na nákup knižničných a informačných zdrojov a stúpa cena kníh a periodík. Avšak toto je problematika vhodná skôr na knižničnú konferenciu a odborné porady u zriaďovateľov.

- *Výpožičky – 658 000 (658 138)*
- *Registrovaní používatelia – 13 900 (13 868)*
- *Návštevníci – 166 500 (166 470)*

Tak ako je spracovanie dokumentov základným predpokladom ich ďalšieho poslania a využitia, sú knižnično-informačné služby základom zmysluplnosti knižnice, zohľadňujúc i komunitné a humanizačné poslanie knižnice.

Všetci vieme o klesajúcom trende základných štatistických ukazovateľov knižníc na Slovensku vo všeobecnosti. Preto knižnica vyvíja aktivity, ktoré vzbudia záujem dospelých čitateľov o služby knižnice, ale zameriava sa najmä na čitateľov z radov školského a predškolského veku. Venujeme sa im tak, aby sa v budúcnosti stalo využívanie služieb knižnice pre nich samozrejmosťou. K tomu smerujú všetky aktivity knižnice, diferencované podľa veku, vzdelania, sociálneho postavenia atď., avšak primeranou formou a prijateľnými metódami. Prioritnou formou výchovy je však rozvíjanie kultúrno-spoločenských aktivít na základe využitia literatúry a kultúrneho dedičstva. Kultúrna komunikácia je obojstranným procesom prijímania a odovzdávania informácií a hodnôt.

Knižnica v tomto procese zohráva nezastupiteľnú úlohu, a preto sa, ako už toľkokrát v minulosti, bude musieť vyrovnáť so všetkými zmenami v čo najširšom zmysle, či už ekonomickom, sociálnom alebo humánnom.

Myslím si, že oblasť bibliografickej, dokumentačnej i informačnej a aj našej edičnej činnosti je vo všeobecnosti známa svojou vysokou odbornou úrovňou. Spomeniem len zopár diel vydaných v poslednom období – biobibliografický slovník Osobnosti trenčianskeho regiónu, Trenčianske divadlo poézie, Michal Rešetka, Knihovník s dušou básnika (Juraj Gönci), Rudolf Dobiáš, Cestovateľ stáročiami (personálna bibliografia Vojtecha Zamarovského), Ulice a námestia mesta Trenčín a mnohé ďalšie.

V oblasti automatizácie knižnično-informačných procesov knižnica prešla dlhou a neraz i strastiplnou cestou. Od r. 1989, keď bol nainštalovaný prvý počítač, až po dnešných 44 počítačov, od ISIS-u cez Smartlib až po súčasný Libris a plánovaný prechod na knižnično-informačný systém Virtua. Podarilo sa nám vďaka mikrovlnnému pripojeniu zaviesť internet a vybudovať multimediálnu študovňu, pripojiť na internet budovy na Hasičskej ul., na Nám. SNP a na pobočke Juh a budeme sa usilovať o zriadenie verejne prístupného internetového miesta. Pracovníci i používatelia knižnice tak môžu využívať služby internetu, elektronickej pošty a možnosť prístupu k elektronickým databázam. Vystavili sme na internete naše WWW stránky a poskytli tak i používateľom prístup do nášho online katalógu, možnosti rezervácie dokumentov a požiadaviek na MVS. Problém však pre nás predstavuje nutnosť generačnej výmeny našich počítačov.

Súčasťou našej práce je i metodická činnosť, ktorá sa realizuje v troch úrovniach – krajskej, regionálnej a vo vnútri vlastnej knižnice.

Ešte jedna oblasť našej práce si zaslúži mimoriadnu pozornosť – organizovanie kultúrno-spoločenských a vzdelávacích podujatí. Napr. v uplynulom roku ich bolo 413. Uskutočňovali sa na všetkých pracoviskách a pobočkách knižnice. Preto je veľmi ťažké vybrať z nich najvýznamnejšie.

Pripomeniem len niektoré z tých, ktoré sme zorganizovali v rámci akcie Marec – mesiac knihy, a tie, ktoré prebehli začiatkom apríla. V marci to bola napr. beseda s Trenčanom Kornelom Földvárym, znalcom diela M. Lasicu a J. Satinského (Svet pre dvoch), a Tomášom Janovicom, prezentácia 2. zväzku Biografického lexikónu Slovenska, beseda s Andrejom Štiavnickým o jeho najnovšej knihe V tieni smrti Alžbety Bátoriovej, stretnutie s významnou publicistkou pochádzajúcou z Trenčína a žijúcou vo Švajčiarsku Irenou Brežnou a veľa ďalších podujatí. Nezabudnuteľnou však pre nás i pre deti bola Noc s Andersenom, keď v knižnici prenocovalo 97 detí a desať dospelých a program mali veľmi bohatý až do rána. V tomto mesiaci sme už stihli zrealizovať prednášku pre žiakov ZŠ „Školy mám až po krk“, besedu s Editou Šipeky o knihe „Moje báječné ženy“, spomienkové stretnutie na Ladislava Kvasničku st. „Vedľajšie úväzky“ a ďalšie...

Naša knižnica má do budúcnosti veľké a častokrát i smelé plány. Pokiaľ by ich realizácia závisela len od ochoty a snahy knihovníkov, ktorým sa chceme úprimne za ich prácu poďakovať, iste by boli zrealizovateľné. Musíme byť optimisti a veriť, že to, čo sa nám zdá dnes len snom, sa raz stane skutočnosťou, že problémy sa časom vyriešia, a tí, ktorí rozhodujú o existencii a budúcnosti knižníc vo všeobecnosti a na všetkých úrovniach, pochopia význam knižníc ako základného článku národnej kultúry a knižnice sa naozaj stanú, ako hovorí Borges, symbolom vesmíru.

A ešte úplne na záver... sa chcem poďakovať i nášmu zriaďovateľovi – Trenčianskemu samosprávnejmu kraju vo všeobecnosti i za trpezlivosť, ktorú má s nami pri našich každodenných požiadavkách. Všetci vieme, že radšej hovorí „áno“ ako „nie“. Poďakovať sa chcem i Mestu Trenčín za ústretovosť a spoluprácu a, samozrejme, všetkým tým, ktorí našej knižnici pomáhajú, sponzorujú ju a v každom ohľade jej vychádzajú v ústrety. A celkom na záver ďakujem aj všetkým našim terajším i potenciálnym čitateľom, bez ktorých by existencia našej knižnice nemala zmysel.

Študovňa historických tlačí Slovenskej pedagogickej knižnice

Mgr. Katarína Bokrosová

Súčasťou rozsiahleho knižného fondu Slovenskej pedagogickej knižnice sú aj staré tlače od 16. až po začiatok 20. storočia a výročné školské správy prevažne z 19. storočia. Obsahovo aj typograficky zaujímavý historický fond je sprístupnený v Študovni historických tlačí, ktorá sa nachádza v zrekonštruovanej budove Slovenskej pedagogickej knižnice na Hálovej ulici č. 6 v Bratislave-Petržalke. Pri bádani môžu čitateľom pomôcť aj staršie vydania všeobecných lexikónov, ako Ottův slovník náučný. 1.-28. díl, Praha 1888-1909; Révai Nagy Lexikona. 1.-21. kötet, Budapest 1911-1935; Der Große Brockhaus Handbuch des Wissens in 20 Bänden, Leipzig 1928-1935; The Encyclopaedia Britannica. 1.-23. Volume, London 1929; The Encyclopaedia Americana. 1.-30. Volume, New York-Chicago 1940. Okrem toho sú tu vyčlenené aj rôzne náučné slovníky a bibliografie (Rizner, L.: Bibliografia písomníctva slovenského. 1.-6. díl, Turč. Sv. Martin 1929-1932).

Čiastkový historický fond bol spracovaný ešte v šesťdesiatych rokoch minulého storočia. Obsahuje vyše 5 000 knižničných jednotiek. Vzácné dokumenty získala Slovenská pedagogická knižnica z rôznych škôl po celom území Slovenska. Časť knižničných jed-

notiek je v pomerne zlom fyzickom stave a vyžaduje si reštaurátorské zásahy. Knižnici sa podarilo pre staré dokumenty vytvoriť vhodné podmienky. V študovni je inštalované klimati-začné zariadenie, ktoré sa používa podľa potreby pri zabezpečovaní optimálnej teploty (18 – 20 °C) a vlhkosti (40 – 60 %) vzduchu v miestnosti.

V roku 1997 sa knižnici podarilo získať finančný príspevok v hodnote 50 000 slovenských korún od Nadácie otvorenej spoločnosti (Open Society Fund) na zreštaurovanie starých tlačí. Z grantu sa zreštaurovali tri vzácne knihy zo 16. storočia. Väčšia časť

finančného príspevku sa použila na opravu známej publikácie Herbář aneb Bylinkář od talianskeho lekára Andreja Petra Mattioliho, ktorú vytlačili v pražskej oficíne v roku 1596. Mattioliho kniha o liečivých bylinách nadväzovala na poznatky starovekých lekárov, ktoré známy lekár počas svojho života doplnil vlastnými skúsenosťami a rozšíril o medicínske vedomosti svojich čias.

Historický fond je zaujímavý nielen z obsahovej, ale aj z jazykovej a typografickej stránky. Z tlačených dokumentov zo 16. storočia Slovenská pedagogická knižnica vlastní 35 titulov, ktoré pochádzajú väčšinou zo západoeurópskych oficín. Tieto vzácne knižné publikácie boli v roku 2002 na základe rozhodnutia Ministerstva kultúry Slovenskej republiky vyhlásené za historické dokumenty, na ktoré sa vzťahujú prísne

bezpečnostné a ochranné pravidlá vyplývajúce zo zákona č. 183/2000 o knižniciach. Ministerstvo kultúry svoje rozhodnutie odôvodnilo tým, že ide o mimoriadne vzácne tlače, ktoré svojím obsahom a formou vyhotovenia patria k najvýznamnejším dokumentom zachovaným na území Slovenska a predstavujú významnú súčasť kultúrneho dedičstva krajiny. Viaceré z nich sú postinkunábuly, niektoré majú slovacikálny charakter a svojou existenciou jednoznačne dokumentujú úroveň knižnej kultúry na území Slovenska v dávnej minulosti.

Okrem dokumentov zo 16. storočia vlastní knižnica aj dokumenty zo 17. storočia (179 titulov), z 18. storočia (1 188 titulov) a z 19. storočia (2 738 titulov). Historický fond tvoria tlačené dokumenty z oblastí histórie, politickej vedy, práva, jazykovedy, medicíny, filozofie, náboženstva a, samozrejme, aj z pedagogiky. Nájdeme tu diela rímskych a gréckych autorov, rôzne staré učebnice, lexikóny, náučné a jazykové slovníky, cestopisy, kalendáre. Popri knihách vlastní knižnica aj 358 zväzkov starých periódik a rukopisy z 18. a 19. storočia. Sú to prevažne prednášky alebo výťahy z nich, rukopisné zápisnice z učiteľských konventov, ale aj zápisky z uhorského snemu.

Zo slovacik do roku 1900 možno spomenúť tituly ako *Nový a Starý Kalendář Na Rok Krysta Pána 1787*, ktorý bol vytlačený v Banskej Bystrici v oficíne Jána Josefa Tumlera. *Geographia aneb Wypsánj Okrssiку Zemského od Ladislava Bartholomaeidesa* bola vydaná v roku 1798 v Banskej Bystrici. Okrem iných tu nájdeme aj *Tablicovu zbierku básní pod názvom Poezye z roku 1809*, *Ormisovu Výchovovedu pre seminaristov a rodičov z roku 1871*, *Nový a Starý Wlasteneský Kalendář a Slowenský Pozornjк na rok 1843*, ktorý bol vytlačený v Liptovskom Mikuláši, literárny časopis *Tatranka* z roku 1832 a 1842, *Národní hlásnik* z roku 1869 alebo časopis *Lipa*, *Národní zábavník* z roku 1862. V študovni historických tlačí sa nachádza aj prvé vydanie šesťzväzkového päťjazyčného slovníka *Slovár slovenskí česko-latinsko-nemecko-uherskí* od Antona Bernoláka zo začiatku 19. storočia.

Zo základného knižného fondu bola vyčlenená a umiestnená do Študovne historických tlačí aj staršia komeniologická literatúra, medzi ktorou nájdeme vzácne vydania niektorých diel od Jana Amosa Komenského a rôzne vydania jeho najznámejšieho a najrozšírenejšieho diela *Orbis pictus* (Svet v obrazoch). Toto dielo je prvou obrázkovou učebnicou, ktorá názorným a originálnym spôsobom spája jazykovú výučbu latinčiny na základe materinského jazyka s encyklopedickým poznávaním základných skutočností sveta. *Orbis sensualium pictus* (Svet vnímateľný v obrazoch) vznikol za pobytu Komenského v Blatnom Potoku v Uhrách. Prvé vydanie vyšlo v roku 1658 v Norimbergu v latinsko-nemeckej verzii. Učebnica vyšla počas troch storočí postupne v dvojazyčných a polyglotných vydaniach v rozličných jazykoch. Knižnica vlastní toto dielo v 14 rôznych vydaniach.

V študovni sa nachádza aj samostatne spracovaný fond výročných školských správ, ktoré pochádzajú väčšinou z druhej polovice 19. a prvej polovice 20. storočia. Fond obsahuje 5 084 knižničných jednotiek. Má samostatný listkový katalóg, v ktorom sú výročné školské správy triedené podľa miest a v rámci miest aj podľa typu škôl. Školské správy sú autentické písomné dokumenty o živote jednotlivých škôl a majú veľký význam pri skúmaní dejín školstva a pedagogiky. Školské výročné správy majú na Slovensku bohatú tradíciu. Významným medzníkom vo vývoji výročných správ bola reforma stredného školstva v habsburskej monarchii v polovici 19. storočia, ktorá

ukladala týmto školám povinnosť pravidelne vydávať výročné správy a stanovila aj ich štruktúru. Výročné správy zverejnili študijné výsledky žiakov, dôležité údaje o škole a výučbe v príslušnom školskom roku, ako aj odborné práce profesorov, správy o dôležitých podujatiach a výročiach a pod.

Študovňa historických tlačí Slovenskej pedagogickej knižnice obsahuje cenné informácie o školách a pedagogickej práci starších období. Je určená predovšetkým na výskumné účely, ale môže poskytnúť zaujímavé informácie aj bežným používateľom. V študovni sa organizujú aj tematické výstavy z bohatého historického materiálu knižnice. Naposledy tu návštevníci mohli obdivovať staré šlabikáre a čítanky z 19. storočia a prvej polovice 20. storočia. Predtým boli vystavené knihy zo 16. storočia a rôzne staršie vydania diela *Orbis pictus* od J. A. Komenského.

Zo života nečlenských knižníc

Mestská knižnica L. V. Riznera v Novom Meste nad Váhom (Z histórie do súčasnosti)

PhDr. Eva Berková, riaditeľka

História inštitúcií, ktoré zhromažďovali písomné pamiatky, siaha ďaleko do 3. tisícročia pred n. l. Je obdivuhodné konštatovať, že ľudia už vtedy cítili potrebu mať takéto miesta a zveľaďovať ich pre potreby súčasnosti i budúcnosti. I napriek tomu, že počas dlhých stáročí menili svoju podobu, ich základné poslanie zostáva v podstate nemenné: zhromažďovať, spracovávať, uchovávať a sprístupňovať knižné dokumenty s viacerými úsľachtilými cieľmi. Zmenil sa iba spôsob výkonu týchto činností.

História našej knižnice nesiahá tak ďaleko do minulosti. Svojím historickým vývojom prechádza od roku 1925 a za toto obdobie sa v nej vystriedali tisícky detských i dospelých čitateľov, ktorí v plnej miere zúročili svoje vedomosti získané v knižničných priestoroch. Pri jej zrode bol zákon o verejných knižniciach, ktorý každej obci ukladal povinnosť zriadiť a udržiavať zo svojho rozpočtu verejnú knižnicu. Tento, vo svojich princípoch a cieľoch veľmi demokratický zákon, sa na Slovensku začal uplatňovať až v roku 1925. Už v januári toho istého roku rada obce schválila osobitnou vyhláškou č. 781/1925 pôsobenie verejnej knižnice aj v našom meste. Jej základný fond tvorilo 201 kníh. Umiestnená bola na obecnom úrade a pre verejnosť bola otvorená každú sobotu dve hodiny. Prvým knihovníkom bol profesor reálneho gymnázia Ján Kossl, ktorý túto funkciu vykonával do septembra 1936, keď ho vystriedal Pavel Sedláček. V prvom roku bol na činnosť knižnice vyčlenený príspevok 4 500 Sk. Pôvodný stav kníh sa doplnil na 256. Knižnica evidovala 189 čitateľov, ktorí realizovali 1 198 výpožičiek.

V jednej z prvých zápisníc obecnej knižničnej rady, ktorá bola riadiacim orgánom pre knižnicu, sa píše: „Rozvoj, ktorý od prvého roku badať v počte prečítaných kníh, je tým potešiteľnejší, že veľké percento, vyše polovica čitateľov, je z kruhov, v ktorých

slovenská a česká kniha istotne nemala domov, je preto patrné, že obecná knižnica bude jedným z najvážnejších činiteľov v slovakizačnom procese nášho mesta."

Hoci vojnové udalosti negatívne ovplyvnili aj činnosť knižnice, jej prevádzka nebola prerušená ani v tomto období. Na jej čele stál dobrovoľný knihovník Gabriel Mlynarič a knižný fond tvorilo 2 948 kníh.

V rokoch 1952 – 1960 plnila knižnica funkciu okresnej knižnice a okrem iných povinností vyplývajúcich z tohto statusu metodicky usmerňovala ľudové knižnice v 42 obciach vtedajšieho Novomestského okresu. V roku 1952 nastúpil do knižnice 1. profesionálny knihovník Ján Horňák. V tom istom roku dostala knižnica nové priestory v budove bývalej kaviarne Slávia na Gottwaldovej ulici.

Prijatie knižničného zákona v r. 1959 a nová územná reorganizácia v roku 1960 si vyžiadali v celoštátnom meradle zmeny i v knihovníctve. V zrušených okresných sídlach došlo k transformácii okresných knižníc na mestské ľudové. Týkalo sa to aj knižnice v našom meste.

Okrem už spomínaného Jána Horňáka sa v knižnici vystriedali takmer 4 desiatky knihovníčok a jej činnosť od roku 1954 až po súčasnosť riadilo 5 riaditeľov: Anna Svozilová, Tatiana Boubliková, Božena Podolanová, PaedDr. Peter Striženec a od roku 1991 PhDr. Eva Berková. Riadiaca práca každého z nich posunula odbornú a spoločenskú úroveň knižnice vždy o kus dopredu.

Knižnica nikdy nemala účelovú budovu, preto pri jej histórii nemôžeme vynechať ani kapitolu sťahovania. Nie vždy boli presuny na úkor zmeny k lepšiemu a nie vždy viedli k spokojnosti knihovníkov či čitateľov.

V roku 1960 sa knižnica presťahovala do novovybudovaného Domu osvetly. V knižnici v tom čase okrem riaditeľky B. Podolanej pracovali dvaja pracovníci: Štefánia Trnovská a J. Horňák.

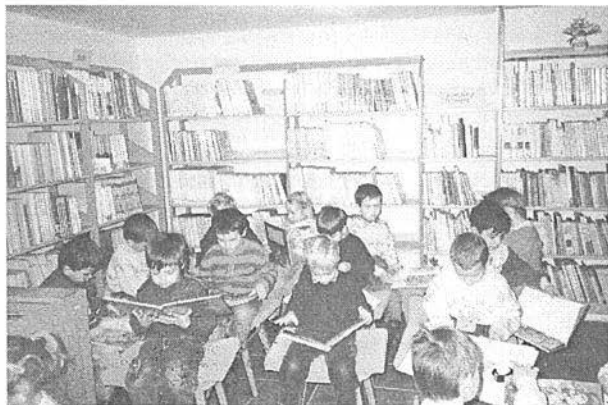
V roku 1969 – pri príležitosti 120. výročia narodenia L. V. Riznera – bola knižnica pomenovaná po tomto významnom slovenskom bibliografovi. Postupne sa menila na kultúrno-vzdelávaciu inštitúciu, ktorá si v regióne budovala svoju pozíciu a priťahovala k sebe čoraz viac čitateľov.

Rok 1973 bol pre knižnicu zvlášť úspešný: získala vlastnú poschodovú budovu na Piešťanskej ulici, v ktorej sa po náročných rekonštrukčných prácach zriadilo oddelenie detskej literatúry. Ani nie po roku sa však musela vzdať nielen týchto renovovaných priestorov, ale i priestorov v Dome osvetly. Presťahovala sa do bývalej kaviarne Považan na Ul. 1. mája, kde sídli až dodnes. Pri tomto premiestnení pod jednu strechu stratila asi 200 m² prevádzkovej plochy a dostala sa tak do vážnych priestorových problémov, ktoré sa v roku 1984 opäť na niekoľko rokov vylepšili, keď sa jej vrátila spomínaná budova na Piešťanskej ulici a zriadila sa tu pobočka.

Po zmene štátneho zriadenia v novembri 1989 bola v roku 1991 knižnica delimitovaná mestu ako priamemu zriaďovateľovi a organizačne začlenená do MsKS. V tom istom roku sa na základe reštitučného zákona musela budova pobočky vrátiť pôvodnému majiteľovi a nasledovalo ďalšie sťahovanie, tentokrát do budovy, ktorá bola majetkom mesta. Pôsobenie pobočky sa však ukázalo ako málo efektívne a nízka návštevnosť s nedostatočným využívaním fondu spôsobili, že v roku 1993 sa mesto

rozhodlo jej prevádzku zrušiť. Knihy a nábytok z piatich miestností sa sťahovali do už i tak dosť stiesnených priestorov na Ul. 1. mája. Výsledok bol priam katastrofálny: preplnené výpožičné priestory pôsobili ako sklady kníh, nenašlo sa miesto ani pre čítareň a spoločenskú miestnosť či väčší priestor na organizovanie besied pre školy či verejnosť.

Poukazovanie na tieto nedostatky a ochota kompetentných o nich počúvať viedli aj v období, keď najmä mestské knižnice prechádzali dosť ťažkým obdobím a museli bojovať o každú korunu na svoju prevádzku, k nájdeniu spôsobu, ako tento problém riešiť. Vedenie mesta a MsBP prišli v tom najkritickejšom období s iniciatívou financovať projekt na rozšírenie knižnice v priestoroch kotelne, ktoré sa uvoľnili vďaka plynofikácii. Stavebné práce začali v októbri 1996 a ukončené boli v apríli 1997. Ich výsledok evidentne zmenil nielen pôvodnú podobu knižničných priestorov, ale predovšetkým vytvoril štandardný komfort nielen pre našu prácu, ale i pre čitateľov. Po rozsiahlej rekonštrukcii nám pribudli dve veľké miestnosti: v jednej sme umiestnili oddelenie detskej literatúry a druhá slúži ako klubová miestnosť.

Škôlkari na návšteve knižnice v oddelení literatúry pre deti a mládež

Pohľad do vstupnej časti klubovej miestnosti

Oddelenie pre deti je vybavené novým knižničným nábytkom a detskí čitatelia tak po dlhšom čase našli v ňom svoj vlastný svet rozprávok, moderných encyklopédií a ďalších kníh plných dobrodružstiev a nového poznania. Existenciu klubovej miestnosti si doslova vychutnávame ešte i dnes. Za 8 rokov sa v nej uskutočnili desiatky krásnych podujatí: stretnutia so spisovateľmi a inými významnými osobnosťami, stretnutia členov literárneho klubu, kvízy a iné zaujímavé akcie. Členenie tejto miestnosti umožnilo využiť jej plochu i na zriadenie úseku odbornej lekárskej literatúry, ktorej fond sa nám v roku 2004 rozrástol o knihy zrušenej lekárskej knižnice pri NsP v meste. Spolu s knihami k nám prešli i mnohí čitatelia tejto knižnice, ktorí si môžu odbornú literatúru zo svojej oblasti vyberať nerušene v týchto priestoroch.

Beseda so spisovateľom V. P. Borovičkom

Zmenila sa aj podoba pôvodných knižničných priestorov. S väčšou fantáziou realizujeme tematické stavanie fondu, aby sme ho čo najviac otvorili čitateľom: osobitne sme vyčlenili napr. historické a dobrodružné romány, detektívky, romány z lekárskeho prostredia, sci-fi literatúru, pôvodnú súčasnú slovenskú tvorbu, tvorbu regionálnych autorov a pod. Pribudla nám čítareň a v každej miestnosti sa navyše vytvorilo niekoľko miest na štúdium pri výbere literatúry.

Do svojej podoby sa naša knižnica formuje už 80 rokov, patrí teda k najstarším kultúrno-vzdelávacím zariadeniam v meste. Je veľmi živou inštitúciou, ktorej význam narastá najmä v súčasnom období, charakterizovanom stúpajúcim dopytom po informáciách. Popri základných knižnično-informačných službách poskytujeme aj ďalšie, predovšetkým v oblasti kultúrno-výchovných a vzdelávacích činností pre všetky typy škôl i verejnosť.

K tradičným podujatiam organizovaným v spolupráci so školami patria informačné besedy, rozprávkové dopoludnia pre materské školy, prednášky o regionálnej literatúre, knižných novinách a iné.

Z netradičných spomeniem autorské besedy pre deti i dospelých. V rámci nich nás navštívili takí spisovatelia ako R. Dobiáš, A. Ferko, L. Hajková, J. Navrátil, A. Rákay, M. Kocák, R. Bednár, V. P. Borovička, M. Čarnogurská, T. Keleová-Vasilková, D. Mita-

na, P. Dvořák, A. Štiavnický, M. Ivaničková a ďalší. Založili sme tradíciu prezentácií kníh regionálnych autorov, z ktorých sa už stali malé kultúrne udalosti mesta. Robíme ich formou komorne ladených literárno-hudobných večerov, ktoré dosahujú vysokú kultúrnu úroveň. Pri knižnici už päť rokov pracuje literárny klub. Z tvorby jeho autorov pripravujeme literárno-hudobné večery aj pre verejnosť a vydali sme zborník *S vetrom vo vlasoch*.

Marcové kolektívne návštevy knižnice spetrujeme súťažno-zábavnými kvízmami, ktoré majú každý rok iné zameranie. Všetky sú orientované na literatúru a jej tvorcov. Uvediem napr. Dobšinského rozprávkovým chodníčkom, Literárny semafor, Hádankový venček, Literárna skladačka, Čo vieš o svojom meste a iné.

Sme hlavnými organizátormi literárnej súťaže Novomestské literárne rozlety, ktorá dáva priestor nádejným literátom v poézii i próze. V tomto roku bude vyhlásený jej 5. ročník.

Do 5. ročníka vstupuje aj literárna súťaž pre deviatakov základných škôl Novomestského okresu – Esej. Od iných literárnych súťaží sa odlišuje v tom, že mladí autori, vopred oboznámení so súťažnými témami, píšou svoje príspevky priamo v knižnici. Mladí autori oveľa slobodnejšie vyjadrujú svoje vlastné postoje, ak pri písaní nie sú pod kontrolou učiteľa alebo rodiča. A o to vlastne v eseji ide.

Participujeme tiež na významných kultúrno-spoločenských podujatiach organizovaných mestom.

Napriek tomu, že všetky nadstavbové činnosti sú pre knižnicu veľmi dôležité a majú svoj podiel i na získavaní čitateľov, za prioritné v našej práci považujeme knižnično-informačné služby a práve ich kvalita je určujúca pri získavaní dôvery a prestíže u čitateľov.

Preto za najdôležitejšie úlohy do budúcnosti považujeme budovanie kvalitného knižničného fondu, ako beletrie, tak odbornej literatúry, rozširovanie knižnično-informačných služieb automatizovaným výpočítnym systémom v primeranom knižničnom prostredí a zabezpečení a prístupu používateľov k elektronickým zdrojom informácií.

V tejto súvislosti sa nám ukázalo ako vhodné analytické spracovávanie odborných časopisov, ktoré sa veľmi osvedčilo pri zabezpečovaní kvalitného a rýchleho uspokojovania aj veľmi úzko špecifikovaných požiadaviek čitateľov. A na druhej strane garantuje maximálne využívanie časopisov.

V knižnici pracuje 6 pracovníčok s odborným knihovníckym vzdelaním (1 VŠ). Organizačne je knižnica členená na dve oddelenia: oddelenie literatúry pre dospelých a oddelenie literatúry pre deti. V oboch oddeleniach je vyčlenený úsek beletrie a odbornej literatúry. Za každý úsek zodpovedajú jednotlivé pracovníčky, ktoré sa podľa potreby striedajú aj vo výpočítnych službách.

V súčasnosti vlastní knižnica 4 výkonné PC sieťovo prepojené s prístupom na internet (zatiaľ iba pre pracovníkov knižnice) a 4 tlačiarne. Po skončení retrokonverzie fondu beletrie pokračujeme systematicky v tvorbe databázy fondu náučnej a detskej literatúry. Spôsob spracovania s knihou v ruke a na základe kontroly s generálnym katalógom sa ukázal ako optimálny, pretože je zárukou presnej katalogizácie a zároveň umožňuje očistu knižného fondu i revíziu katalógov. Keďže v minulosti sa v knižnici nebudoval predmetový katalóg, tieto práce zdržuje aj tvorba hesiel, ktoré najmä pri odbornej literatúre robíme dosť podrobné. Pri vyhľadávaní špecifických informácií sa nám však veľmi osvedčili.

Automatizovanú prevádzku knižnično-informačných služieb predpokladáme spustiť, až keď bude v databáze spracovaných 80 % fondu. Používame knižničný informačný systém Libris fy ACOM.

A na záver už iba niekoľko konkrétnych údajov aktuálnych k 31. decembru 2004.

Fond knižnice obsahuje 65 915 kníh. Z toho 26 550 tvorí beletria, 22 344 odborná literatúra a 17 000 detská literatúra. Ročne sa nám podarí nakúpiť asi 700 nových kníh, tento počet sa však stále vzhľadom na ceny kníh znižuje. Okrem nákupu sú to aj knižné dary, najmä od čitateľov, ktoré zvyšujú ročný prírastok. Čitatelia majú k dispozícii 51 titulov periodík (denná tlač, odborné a populárne časopisy, detské časopisy). Počet výpožičiek bol 264 507, počet registrovaných používateľov 4 172. Knižnicu navštívilo 41 121 návštevníkov. Prostredníctvom MVS sa nám podarilo zrealizovať až 428 výpožičiek kníh a objednávok xerokópií časopiseckých článkov.

Pripravili sme 106 kultúrno-spoločenských a vzdelávacích podujatí, na ktorých sa zúčastnilo 2 640 návštevníkov. Tu by som chcela vyzdvihnúť dobrú spoluprácu so školami: materskými, základnými a strednými, ako i s ďalšími spoločenskými organizáciami v meste: MO MS, ZUŠ, Klubom dôchodcov, Múzeom, Divadelným súborom Javorina, ale i ďalšími pracoviskami miestnej a štátnej správy.

Cieľom našej práce je udržať knižnicu na pozícii spoľahlivo fungujúcej inštitúcie, ktorá je schopná poskytovať informácie nielen pri využívaní vlastného kvalitne budovaného knižničného fondu, ale aj z externých informačných zdrojov prostredníctvom moderných technológií. Zároveň chceme zotrvať aj na pozícii inštitúcie, ktorá pre mesto a jeho blízke okolie predstavuje zaujímavú kultúrnu ustanovizeň a plní špecifickú úlohu pri kvalitnom využívaní voľného času detí a mládeže, ale i starších a sociálne odkázaných ľudí, pre ktorých práve knižnica často predstavuje jediný dostupný zdroj kultúrnej sebarealizácie.

INFORMÁCIE

SAK informuje

• Z rokovania správnej rady SAK (Martin 17. marca 2005)

Rokovanie správnej rady SAK (SR SAK) sa konalo pred valným zhromaždením SAK (VZ) a bolo venované najmä kontrole jeho prípravy a spresneniu úloh pri príprave a zabezpečení 6. ročníka TSK. Súčasťou rokovania bolo i tajné hlasovanie o víťazovi 1. ročníka súťaže SAKAČIK. Z 5 navrhnutých knižníc zvíťazila Považská knižnica v Považskej Bystrici, ktorá bola nominovaná za prípravu sprievodných podujatí na Bibliotéke 2004. Cenu SAKAČIK – diplom, sošku SAKAČIK-a a šek na finančnú čiastku – odovzdá víťaznej knižnici predsedníčka SAK 13. apríla na otvorení TSK v Bratislave.

Dr. D. Gondová informovala SR SAK o nomináciách na funkciu nového prezidenta EBLIDA. Členovia SR SAK sa rozhodli podporiť nomináciu F. Bakkenovej z Nórska.

O príprave seminára Marketing a public relations elektronických informačných služieb informovala Dr. O. Lauková.

• Valné zhromaždenie SAK (Martin 17. marca 2005)

Konalo sa v priestoroch Slovenskej národnej knižnice a zúčastnilo sa ho 54 členských knižníc. Hlavným bodom rokovania bolo zhodnotenie činnosti SAK za rok 2004, pre-rokovanie správy o činnosti a hospodárení SAK za rok 2004 spolu so správou kontrolnej a revíznej komisie, ako aj plánu činnosti SAK na rok 2005 a návrhu rozpočtu SAK na rok 2005.

S informáciami o aktuálnom grantovom programe MK SR pre knižnice (program 2 Podpora literatúry, knižnej kultúry a knižníc Ex Libris, podprogram 2.7 a 2.9) oboznámila účastníkov valného zhromaždenia Mgr. M. Lopušánová. Upozornila, že grantové žiadosti musia obsahovať všetky požadované formálne prílohy. Vyzvala najmä akademické knižnice, aby mali v poriadku svoje zriaďovacie listiny, štatúty, organizačné poriadky a pod. Uzávierka prvého kola je 30. apríla 2005, druhého kola 31. októbra 2005. Upozornila knižnice na potrebu urýchlene zaslať požadované vyúčtovania pridelených grantov za rok 2004, takisto informovala o návrhoch Úradu pre ochranu osobných údajov na aktualizáciu a doplnenie doteraz platného zákona, ktoré sa týkajú niektorých formulácií používaných v knižničných a výpožičných poriadkoch knižníc. Ďalšie informácie sa týkali dohôd s LITA, podpísania Hromadnej licenčnej zmluvy, snahy o udelenie výnimky z platby za školské a iné špeciálne knižnice. Platbu za vykázané výpožičky z r. 2004 by mala realizovať SNK po pridelení účelových finančných prostriedkov z MK SR.

Diskusné vystúpenia sa týkali najmä grantového systému MK SR (výšky finančnej spoluúčasti knižníc, možnosti knižníc napojených na štátny rozpočet uchádzať sa o grant, kritérií použitia pri rozdeľovaní finančných prostriedkov a pod.), problémov knižníc, ktoré pracujú so systémom Libris a termínu 7. ročníka TSK roku 2006 (obnoví sa pôvodný termín – posledný marcový týždeň).

Valné zhromaždenie

1. vzalo na vedomie:

- Správu o činnosti SAK od posledného valného zhromaždenia,
- nových členov – Zemplínsku knižnicu v Trebišove, Staromestskú knižnicu v Bratislave, Petržalskú knižnicu v Bratislave, Knižnicu Ministerstva financií SR a knižnicu Nadácie InfoRoma,
- informáciu zástupcov MK SR o grantovom systéme MK SR na rok 2005, informáciu o rokovaniach so zástupcami LITA a o rokovaniach so zástupcami Úradu pre ochranu osobných údajov;

2. schválilo:

- Správu o hospodárení SAK za rok 2004,
- Správu kontrolnej a revíznej komisie SAK,
- Plán činnosti a rozpočet na rok 2005,
- Výšku členských poplatkov na rok 2005 takto:
  - SNK Martin, UK Bratislava, CVTI SR – 3 500,- Sk,
  - vedecké a akademické knižnice – 2 500,- Sk,
  - verejné knižnice – 2 000,- Sk,
  - školské (lekárske, školské, poľnohospodárske) – 600,- Sk,
  - verejné, obecné – 500,- Sk;

Po skončení valného zhromaždenia sa konal seminár o projekte KIS3G s cieľom informovať knihovnícku verejnosť o súčasnom stave projektu a dosiahnutých výsledkoch.

Bezplatné právne konzultácie v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove

Štátna vedecká knižnica v Prešove prišla s ďalšou novinkou a, ako ukážu nasledujúce riadky, vcelku úspešnou. Dňa 22. februára zorganizovala zaujímavé podujatie v spolupráci s Informačnou kanceláriou Rady Európy v Bratislave, a to bezplatné právne konzultácie pre širokú verejnosť s právničkou Informačnej kancelárie JUDr. Ingrid Vaculčíkovou. Podujatie bolo zamerané na poradenstvo k problematike ľudských práv v oblastiach týkajúcich sa napr. ochrany rodiny a súkromia, práva rodičov detí zverených do opateru, zasahovanie do majetkových práv, prieťahy v súdnom konaní, nedostatočná dostupnosť súdov, práva národnostných menšín a etnických skupín a pod.

Spomínané podujatie sa konalo v Prešove prvýkrát a stretlo sa s neuveriteľne pozitívnym ohlasom. Svedčí o tom vysoká účasť (25) občanov nielen z Prešova, ale aj zo Sabinova, Svidníka a okolitých obcí. Musíme povedať, že nielen pani právnička, ale aj samotná ŠVK bola zaskočená takým množstvom účastníkov, pretože na taký počet naozaj nebola pripravená ani priestorovo, ani časovo. Podľa predošlých skúseností Informačnej kancelárie v iných mestách by bolo úspechom tak 5 – 10 účastníkov. Pri tom zúčastnení občania sa hneď zaujímali, kedy bude ďalšie takéto stretnutie, resp. ako inak sa môžu s právničkou Informačnej kancelárie v budúcnosti kontaktovať.

Podujatie začalo o 14.00 hod. úvodným slovom riaditeľky ŠVK Mgr. Valérie Závadskej a krátkym informačným vstupom JUDr. Vaculčíkovej. Konkrétne išlo o všeobecné informácie a poradenstvo v oblasti ľudských práv a základných slobôd v zmysle Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd a k mechanizmu domáhania sa ich ochrany vo vnútroštátnych konaniach až po prípadné podanie sťažnosti na Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu. Konzultácie a poradenstvo sa uskutočnili v databázovej študovni, súčasťou ktorej je od r. 2001 aj Informačné miesto Rady Európy. Vedľa študovne knižnica vyčlenila malý priestor na súkromné konzultácie s právničkou, čo návštevníci ocenili, aj keď niektorí by nemali zábrany o svojom probléme hovoriť verejne s vedomím, že možno je viac ľudí s rovnakým alebo podobným problémom. Právnička vyhovela požiadavkám občanov a namiesto plánovaných troch hodín trvali konzultácie do 22.15 hod. a návštevníkom neprekázalo, že musia na rady pre nich tak potrebné čakať. Počas čakania sa pracovníčka Informačného miesta snažila oboznámiť prítomných aj s inými možnosťami, ktoré Informačné miesto Rady Európy v ŠVK ponúka, napr. s rôznymi tlačenými a propagačnými materiálmi, prístupom na internet, prístupom do databáz Rady Európy a pod.

Ako sa JUDr. Vaculčíková vyjadrila, prešovské konzultácie predstavujú „rekord“ v návštevnosti podobných podujatí, ktoré organizovala Informačná kancelária Rady Európy už na viacerých Informačných miestach v iných knižniciach na Slovensku. Na jednej strane nás vysoká návštevnosť teší, no na strane druhej to, žiaľ, svedčí o nespokojnosti ľudí s činnosťou našich súdov a nie je to práve najlepšia vizitka pre náš región. Podľa vyjadrení účastníkov ich trápia najmä prieťahy v súdnom konaní, neuspokojivý rozsudok, nepružnosť našich úradov, slabá informovanosť. V Bratislave sa takéto konzultácie konajú pravidelne raz týždenne, kým v ďalších 9 mestách len raz ročne.

ŠVK v Prešove so súhlasom Informačnej kancelárie RE v Bratislave má záujem vyhovieť občanom regiónu a poskytnúť im túto možnosť častejšie. Na základe predbežnej dohody sa bude ďalšie bezplatné právne poradenstvo realizovať v 2. polovici apríla, pričom ŠVK ponúkne záujemcom širší časový priestor. Podujatie bude súčasťou tradičnej celoslovenskej akcie Týždeň slovenských knižníc, ktoré sa pripravuje v čase od 18. – 22. apríla. Konkrétny termín bude včas zverejnený formou informácií v médiách, formou letákov a pozvánok. Dovtedy je možné využiť ponuku telefonických konzultácií, čo znamená, že záujemca musí navštíviť Informačné miesto RE v ŠVK, dohodnúť s kolegyňou čas druhej návštevy, príp. poskytnúť svoje telefónne číslo a právnička na náklady Informačnej kancelárie zavolá záujemcovi a poradí mu na diaľku.

Návštevu JUDr. Vaculčíkovej sme využili na druhý deň (23. 4.) na propagáciu aktivít Rady Európy medzi študentmi 4. ročníka – maturantmi Gymnázia J. A. Raymana a Gymnázia sv. Mikuláša v Prešove. Na oboch gymnáziách sa prednášky a besedy s právničkou zúčastnilo približne 120 mladých ľudí. Podľa slov profesorov z oboch gymnázií to bolo skutočne zaujímavé a podnetné najmä pre študentov, ktorí majú záujem o štúdium práva, politológie a pod. Chýbalo im však viac praktických príkladov, na ktoré už po teoretickej časti o činnosti Rady Európy nezostal čas.

V každom prípade budeme tľmočiť pozitívne názory, resp. pripomienky do Bratislavy a ďalšie stretnutie, prípadne prednášky budeme pripravovať so zreteľom na požiadavky účastníkov.

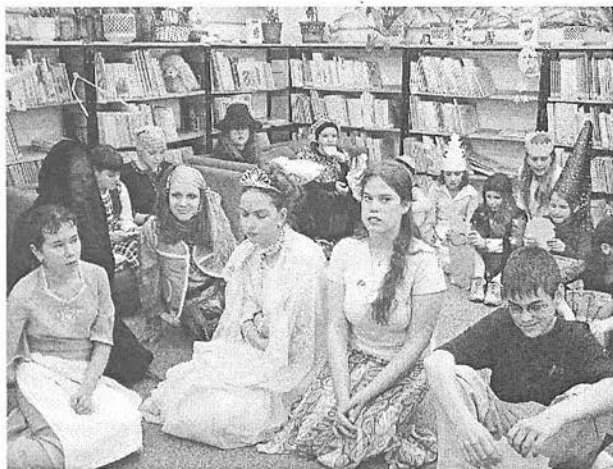
Mgr. Valéria Závadská, ŠVK v Prešove

Noc s Andersenom

Rok 2005 sa nesie v znamení 200. výročia narodenia veľkého dánskeho rozprávkara Hansa Christiana Andersena. Deň jeho narodenia (2. apríl) vyhlásilo UNESCO za Medzinárodný deň detskej knihy.

• v Malokarpatskej knižnici v Pezinku

Malokarpatská knižnica v Pezinku pripravila k tomuto výročiu viaceré podujatia. Zapojila sa do medzinárodného projektu Noc s Andersenom ako jedna zo 400 knižníc zo Slovenska, Česka, Poľska a Rakúska. V noci z 1. na 2. apríla v knižnici ožili rozprávkové postavičky z Andersenových príbehov, deti čítali, hrali, súťažili, tvorili a chatovali na internete. Počas noci do knižnice zavítali aj hostia a čítali z Andersenových rozprávok. Prvý prišiel medzi deti Milan Richter – básnik a prekladateľ, štylizovaný do úlohy pútnika z Odense, ktorý putoval za Andersenom a priniesol slovenským deťom jeho rozprávky. A to nielen obrazne, ale doslovne. Milan Richter vybral a z dánčiny preložil tri posledné vydania Andersenových rozprávok (vyšli vo vydavateľstvách Ikar a Slovart). Po zaujímavom rozprávaní o Andersenovi prečítal jednu z Rozprávok Hansa Christiana Andersena, ktoré práve k tomuto výročiu vychádzajú v Slovarte. Priпомenul deťom Andersenovo poslanstvo, pre tohto autora také výstižné: „Každý z nás sa narodil na kačacom dvore, ale len niekto z labutieho vajca!“

Ďalšími hosťami na čítanie boli naši starí známi – Petra Pospeschová a Peter Wittgrüber z Mestského múzea v Pezinku. Peter zaujal deti, ako už veľakrát, ďalšou z pezinských povestí o rybníčku, krčmárovi a zbojníkoch, ktoré by si zaslúžili aj širšie publikovanie. Pezinská autorka detských kníh Viera Valachovičová-Ryšavá prišla na rad s rozprávkou krátko pred polnocou. Deťom porozprávala aj o tom, ako sa stala spisovateľkou, a mnohých inšpirovala aj povzbudila v ich literárnych pokusoch. Všetci hostia dostali diplomy a stali sa tak členmi Klubu Andersenčiat. Žiaci zo Základnej školy Na bielenisku zahrali ostatným deťom rozprávku Snehová kráľovná a knižnici veno-

vali básničku, ktorú zložili počas Noci s Andersenom. Medzitým deti z času na čas zasadli k internetu a chatovali. V tejto medzinárodnej internetovej diskusii si posielali správičky a vymieňali pozdravy s ostatnými deťmi z Čiech, Moravy, Poľska a ďalších slovenských knižnic.

K bohatému programu patrilo aj sadenie stromčeka Rozprávkovníka Andersenovho, ktorý bude na počesť veľkého dánskeho rozprávkaru zdobiť priestory knižnice. Pezinské deti dostali pozdrav pána veľvyslanca Dánskeho veľvyslanectva v Bratislave, ale aj od primátora Mesta Pezinok Olivera Solgu. Ako to už počas Noci v pezinskej knižnici býva, nechýbali ani tvorivé dielne. Tentoraz deti vyrábali pozdravy a poďakovania H. CH. Andersenovi, ktoré počas nočnej prechádzky mestom rozvešali na Radničnom námestí, aby aj ostatným obyvateľom Pezinka pripomenuli toto významné výročie veľkého rozprávkaru Hansa Christiana Andersena.

Mgr. Anna Gašparovičová

• v Podduklianskej knižnici vo Svidníku

Podduklianska knižnica vo Svidníku zorganizovala pre 18 detí vo veku od 10 do 12 rokov rozprávkovú Noc s Andersenom a tým sa zapojila do medzinárodného podujatia, ktorého hlavným organizátorom je knižnica v Uherskom Hradišti.

H. Ch. Andersena poznáme ako tvorcu známych rozprávok, ako napr. Dievčatko so zápalkami, Snehová kráľovná, Cisárve nové šaty, Malá morská panna a iné. Na jeho počesť bol ustanovený 2. apríl ako Medzinárodný deň detskej knihy. V jeho rozprávkach prevláda hlboký cit pre spravodlivosť, je v nich ukrytá múdrosť a skúsenosť dospelého človeka, ale hlavne hovoria o dobrom srdci, ktoré môže poraziť všetko zlo. V rozprávkach H. Ch. Andersena možno nájsť veľa múdrych myšlienok, ktoré nám môžu poradiť, poláskat' nás, ale i pokarhať. S podujatím Noc s Andersenom naša knižnica žila takmer dva mesiace. Konečne nastal vytúžený deň D – 1. apríl, keď sa deti o 18.00 hod. stretli v knižnici. Detské oddelenie bolo slávnostne vyzdobené.

Deti museli prejsť zámočkovou bránou, za ktorou ich čakali kráľ a kráľovná. Aby sa mohol začať rozprávkový večer, deti museli otvoriť truhlicu a povedať čarovné heslo.

Kráľ a kráľovná oboznámili deti s programom. Riaditeľ Mgr. Kamil Beňko privítal deti a hostí: primátora mesta Svidník Ing. Michala Bartka, poslancu Prešovského samosprávneho kraja za okres Svidník Ing. Milana Cocuľu a Ing. Jána Mihalíka, vedúceho odboru školstva, kultúry, mládeže a telesnej kultúry Mestského úradu vo Svidníku, ktorí zavítali medzi nás a čítali deťom rozprávky. Pracovníčka detského oddelenia oboznámila deti so životom a dielom H. Ch. Andersena. Naše podujatie nám spestrierili aj žiaci Základnej umeleckej školy vo Svidníku dramatizáciou rozprávky Cisárovo nové šaty. A aby sa nezabudlo na túto rozprávkovú noc, ďalším bodom bolo sadenie rozprávkového stromčeka. Po kráľovskej večeri deti maľovali postavičky z prečítaných rozprávok. Medzi obľúbené činnosti tejto noci patrilo aj chatovanie s ostatnými andersenčatami. Deti sa veľmi tešili aj na kráľovský bál, no príjemnej hudbe a tancu neodolali ani knihovníčky. Nikomu sa nechcelo spať, hoci pomaly sa blížila polnoc. Aby sa deťom lepšie zaspávalo, na dobrú noc im prišla prečítať rozprávky babička Marienka. Ráno bol budiček o 7,00 hod. a potom nasledovali kráľovské raňajky.

Po raňajkách sme deťom odovzdali pamätné listy, perníkové srdiečka s nápisom Noc s Andersenom, pohľadnice a iné drobnosti, ktoré deťom budú pripomínať túto rozprávkovú noc.

Podujatie sa skončilo 2. apríla o 8,00 hodine, keď si svoje deti vyzdvihli rodičia.

Tatiana Ducárová, Podduklianska knižnica Svidník

Z akcií TSK 2005

❖ Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici

Piaty ročník odborného seminára

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici zorganizovala už 5. ročník odborného celoslovenského seminára (vždy v rámci TSK) so zameraním na problematiku elek-

tronických informácií v knižničnom prostredí. Spoluorganizátorom tohtoročného seminára bola i Slovenská asociácia knižníc. Tohtoročný seminár sa konal 20. apríla 2005 pod názvom *Marketing a public relations elektronických informačných služieb*.

Význam marketingu a public relations v súčasnej spoločnosti nikto nespochybuje, ale v prostredí knižníc je to stále ešte pomerne nová a netradičná téma. Samozrejme, že viaceré prvky knihovnickeho marketingu sa už v knižniciach sporadicky využívajú, ale nie v takej miere, ako si to súčasné obdobie vyžaduje. I pracovníci knižníc si uvedomujú, že ak chcú knižnicu obstať v konkurencii a nestratiť sa na informačnom trhu, musia si nutne osvojiť niektoré marketingové techniky a stratégie, a preto záujem o seminár bol veľký; zúčastnilo sa ho takmer 90 poslucháčov z celého Slovenska.

Úvod do problematiky marketingu služieb a public relations patril vysokoškolským pedagógom z Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Ing. Jaroslav Ďaďo a Ing. Vladimír Laššák priblížili túto problematiku predovšetkým v teoretickej rovine, ale naznačili aj to, akým spôsobom sa dá marketingový prístup uplatniť v sfére služieb, teda i v sfére knižnično-informačných služieb. Taktické postupy marketingu sú v teórii formulované do tzv. „marketingového mixu“, ktorého zložkami sú 4P: product (produkt), price (cena), place (miesto distribúcie), promotion (podpora, propagácia predaja). Ing. Ďaďo sa vyjadril, že okrem 4P platí aj 3L, čiže ľudia, ľudia, ľudia. Všetko teda záleží na tom, ako sa k danej problematike dokážu postaviť samotní pracovníci knižníc. Zdôraznili, že marketing nie je len metódou, ale tiež základným postojom danej organizácie, v našom prípade knižnice, ktorá vo sfére služieb môže širokej verejnosti veľa ponúkať. Cieľom marketingu vo všeobecnosti je predovšetkým spokojnosť používateľov, a to platí aj v knižničnom prostredí.

Propagácia knižníc a knihovníkov – to bol názov príspevku zahraničného hosťa pána Roberta Iannella, ktorý momentálne pracuje ako manažér spoločnosti K. G. Saur Verlag a Thomson Gale pre strednú a východnú Európu. Pán Iannello je knihovník, pochádza z Austrálie, sám pracoval niekoľko rokov v knižnici a pracovne navštívil okolo 300 knižníc na celom svete. Problematika knihovnickeho marketingu je mu veľmi blízka, lebo s ňou sa musí vysporiadať každá knižnica. Náorne vysvetlil používanie 4P v marketingu z hľadiska knihovnickej praxe. Prvým P je produkt a môže ním byť aj dobrá služba, myšlienka. Druhým P je cena (Price) v zmysle hodnoty, ktorú čitateľ získa. Tretím P je miesto (Place) poskytovania produktu či služby. Štvrtým P je propagácia. Účinnými nástrojmi knižnice sú vlastné noviny, webové stránky, public relations, kvalita online databáz i marketing samotného knihovníka.

Problematikou pracovných tímov a fungovaním public relations vo vnútri knižnic sa venovala vo svojej prezentácii *PhDr. Eva Křivá*, ktorá prednáša knihovnícky marketing na Slezskej univerzite v Opave. Problematika interného public relations je pomerne nová, ale v posledných rokoch sa jej venuje veľká pozornosť rovnako ako problematike pracovných tímov. Pracovný tím je v organizácii obyčajne vytvorený s cieľom riešiť konkrétny problém a jeho charakteristickou črtou je väčšia právomoc, väčšia zodpovednosť, ale predovšetkým vyššia efektívnosť práce. Vzťahy vo vnútri tímov sú posilňované metódami public relations. Výsledkom dobre fungujúcich pracovných tímov v knižniciach je okrem iného aj zvýšený pocit spolupatričnosti i hrdosti, čo vedie v konečnom dôsledku k zvýšeniu prestíže a imidžu samotnej knižnice.

Veľké skúsenosti s uplatňovaním marketingu a public relations v praxi má Ing. Anna

Diačiková, ktorá sa zamerala na prezentáciu činnosti dobre fungujúceho firemného informačného strediska. Poukázala na množstvo aktivít, ktoré vykonávajú v rámci veľkej a ekonomicky úspešnej firmy, ako je akciová spoločnosť Chemosvit vo Svite.

Imidž knižnično-informačnej profesie – to bol názov príspevku *PhDr. Pavla Rankova, PhD.*, z Katedry knižničnej a informačnej vedy FIF UK v Bratislave. On vidí v súčasnej dobe internetu veľkú príležitosť na zvýšenie prestíže a spoločenského postavenia profesie knihovník. Súčasnú heslo „Všetky informácie pre všetkých“ prináša množstvo výrazných pozitív, ale nesie so sebou aj veľa duplicitných, neúplných a nepresných informácií. Pomôcť zorientovať sa v neprehľadnej spleti informácií môžu práve knižnično-informační pracovníci. Otvára sa tu veľký priestor pre nich a pre knižnice, ktoré musia byť pripravené a plne sa prispôsobiť požiadavkám a potrebám používateľského okolia.

O podnikovej kultúre v knižničnom prostredí a o vytváraní imidžu knižnice referovala *PhDr. Štefánia Petercová* z ŠVK v Košiciach. Charakterizovala prednosti podnikovej kultúry v knižnici, ktorej cieľom je, aby sa všetci pracovníci osobne stotožnili s jej činnosťou. Ľudia musia mať pocit, že prispievajú k niečomu, čo má zmysel. Je dôležité aby knižnica mala víziu – cieľ, ale ešte dôležitejšie je, aby sa na jej tvorbe a realizácii podieľali aj zamestnanci. Niet nesprávnych ľudí, sú len nesprávni lídri, nesprávne riadenie, nesprávna motivácia a nesprávna komunikácia. Každá zmena v knižnici sa má začať zmenou podnikovej kultúry. Najskôr treba zmeniť myslenie pracovníkov, ukázať im reálny spoločný cieľ, získať ich dôveru a až potom očakávať pozitívne výsledky zmeny. Pri budovaní dobrého mena knižnice má veľký význam i public relations. Sem patrí presvedčovanie a získavanie predstaviteľov verejnej mienky pre ciele knižnice, budovanie dobrého dojmu kvalitnými službami a netradičnou prezentáciou, vytváranie klubov priateľov knižnice a predovšetkým neustála spolupráca s masmédiami.

PhDr. Daniela Bírová sa vo svojom príspevku zamerala na využívanie knižničného portálu Infolib, ktorý je v prevádzke už vyše roka. Bol vytvorený s cieľom zjednotiť knihovnícku komunitu, umožniť vzájomnú komunikáciu a výmenu skúseností medzi pracovníkmi knižníc. Dr. Bírová vyzvala knižnično-informačných pracovníkov k väčšej vzájomnej spolupráci a komunikácii v prospech samotných knižníc a v neposlednom rade aj v prospech spokojných používateľov.

Ing. Jarmila Klementová sa zamerala vo svojom príspevku na uplatňovanie marketingových zásad všeobecne v službách a o ich konkrétnej aplikácii v knižnično-informačných službách v Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnici pri TU vo Zvolene. Zdôraznila, že pri poskytovaní služieb je dôležitý človek a jeho metódy, čiže vzťahy. Marketing služieb sa niekedy označuje aj ako marketing vzťahov. Vznikajú tu tri druhy vzťahov: organizácia – zamestnanci, organizácia – zákazník a napokon pracovník – zákazník. Prezentovala aj výsledky marketingového prieskumu, ktorý sa uskutočnil v SLDK Zvolen a ktorého cieľom bolo odhaliť slabé miesta pri poskytovaní knižnično-informačných služieb a pokúsiť sa tento problém riešiť.

Na záver seminára vystúpil odborný garant podujatia – generálny riaditeľ Slovenskej národnej knižnice *doc. PhDr. Dušan Katuščák, PhD.*, ktorý v krátkosti zhodnotil celé podujatie. Poukázal na nutnosť osvojenia si zásad knihovníckeho marketingu a uplatňovania jeho prvkov v knižničnej praxi. Privítal, že tohoročný seminár bol venovaný práve tejto dôležitej a aktuálnej téme. Vyzdvihol aj prínos Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici, ktorá zorganizovala už piaty ročník seminárov. Konštatoval, že toto

podujatie si už získalo svoje dôležité postavenie v rámci celoslovenských odborných knihovníckych akcií.

Elektronický zborník zo seminára je možné prezrieť si na webovej stránke knižnice www.svkbb.sk.

Mgr. Mária Meleková, ŠVK Banská Bystrica

❖ **Ústredná knižnica Farmaceutickej fakulty UK**

Ústredná knižnica Farmaceutickej fakulty UK patrí k tým akademickým knižniciam, ktoré sa pravidelne zapájajú do celoslovenského podujatia Týždeň slovenských knižníc. I v tomto roku využila knižnica príležitosť na propagáciu noviniek vo svojej činnosti, ako aj intenzívnejšiu komunikáciu s používateľmi. Podujatia, ktoré knižnica pripravila, vychádzali z motta 6. ročníka TSK: Knižnice – multifunkčné, vzdelávacie a kultúrne centrá.

Počas celého týždňa bola návštevníkom v priestoroch všeobecnej študovne dostupná výstava Novinky z farmácie v knižničnom fonde ÚK, ktorú si pozrelo celkom 130 návštevníkov z radov študentov i zamestnancov fakulty. Používatelia knižnice privítali tento spôsob oboznamovania s novinkami – najmä preto, že im to umožňuje zistiť, aké tituly z oblasti, ktorá ich zaujíma, pribudli do fondu knižnice – spolu s možnosťou rezervovať si ich v prípade záujmu na výpožičku. Vystavovaných bolo celkom 78 titulov kníh, časť z nich bol zakúpená vďaka grantu MK SR, ktorý knižnica získala minulý rok. Výstava umožnila návštevníkom nielen užiť kontakt s novými knihami, ale vytvorila i priestor na vzájomné kolegiálne debaty a priateľskú konverzáciu. Niektoré z postrehov, ktoré si pracovníčky knižnice vypočuli, poslúžia ako inšpirácia na spestrenie činnosti knižnice.

Ďalším podujatím bola „Prezentácia rešeršných služieb Ústrednej knižnice“ vo forme informačnej inštruktáže, určená poslucháčom 4. a 5. ročníka v rámci prípravy diplomovej práce. Prezentácia bola zameraná na informácie o tvorbe rešeršnej stratégie a jej použití v elektronických informačných zdrojoch, ktoré majú študenti v rámci intranetu dostupné. Študentom boli vysvetlené rôzne metódy rešeršovania v sprístupňovaných databázach, s dôrazom na vyhľadávanie podľa kľúčových slov s použitím operátorov Boolovej algebry.

Okrem praktických adries a ukážok rešeršovania sa študenti dozvedeli niečo i o metodike prípravy diplomovej práce, spôsoboch vyhodnotenia rešeršných výstupov a následného vyhľadávania relevantných článkov, prípadne iných typov dokumentov.

Na záver mali študenti možnosť vyhodnotiť naplnenie cieľa podujatia. Pracovníčky knižnice sa z hodnotenia dozvedeli, že študenti uvítali túto formu informačnej výchovy a navrhovali zaviesť podobné inštruktáže i na iné témy (napr. vyhľadávanie v online katalógu Virtuálnej knižnice UK či niečo o práci s elektronickými časopismi). K obsahu a forme prezentácie nemali pripomienky, žiadali len venovať viac času praktickým ukážkam rešeršovania v prezentovaných databázach. Niektorí aktívni účastníci prezentácie si odnášali hotové rešerše na témy diplomových prác, prípadne im boli výstupy zaslané do mailových schránok. Podujatia sa zúčastnilo spolu 22 študentov.

S najväčším záujmom sa stretlo posledné podujatie knižnice, keďže išlo o absolútnu novinku, a to Prezentáciu online výpožičiek. Ukážky práce so systémom a predvzdanie novej funkcie knižnično-informačného systému Virtua bolo prednostne určené zamestnancom fakulty. Zúčastnili sa ho pedagógovia a vedeckovýskumní pracovníci Katedry farmaceutickej chémie a Katedry chemickej teórie liečiv. Farmaceutická knižnica sa ako tretia v poradí zaradila k Filozofickej a Právnickej fakulte UK, ktoré umožňujú svojim používateľom využívať prednosti online prístupu k výpožičkám, čo znamená, že používateľ si môže prostredníctvom internetu vyhľadávať v online katalógu fakultných knižníc UK (dostupný na adrese: <http://vili.uniba.sk>), zasielať žiadanky na potrebné dokumenty a samostatne pracovať so svojim používateľským kontom. Po prihlásení sa do systému si používateľ môže skontrolovať, ako sú vybavené jeho žiadanky, koľko kníh má vypožičaných, kedy ich má vrátiť, prípadne aké poplatky za poskytnuté služby má knižnici uhradiť, alebo či nemá na svojom konte pokuty za prekročené výpožičné lehoty a pod. Výhody online výpožičiek a možnosť ich využívania prostredníctvom internetu boli pre pedagógov natoľko presvedčivé, že pre úvodné zaškolenie do práce s online výpožičkami uvoľnili hodinu seminárnych cvičení študentom 1. ročníka. Počas nasledujúcich dvoch týždňov absolvovalo praktickú informačnú inštruktáž zatiaľ 82 študentov 1. ročníka. Podujatie sa ukázalo prospešné: knižnica má pripravených a zaškolených používateľov, skontrolované a doplnené údaje o používateľoch a študenti zvládli prácu s online katalógom a online výpožičkami. Tieto znalosti môžu uplatniť v rámci všetkých fakúlt Univerzity Komenského, ktoré pracujú v jednotnom knižnično-informačnom systéme Virtua.

PhDr. Mária Kadnárová

❖ **Krajská knižnica Karola Kmeťka v Nitre**

Týždeň slovenských knižníc je pre knižnice výbornou príležitosťou prezentovať sa svojimi aktivitami pred verejnosťou. Krajská knižnica Karola Kmeťka v Nitre sa počas tohtoročného Týždňa slovenských knižníc stala doslova multifunkčným vzdelávacím a kultúrnym centrom, čím motto tohto ročníka naplnila do posledného písmenka. Svedčí o tom množstvo aktivít, ktoré v priebehu piatich dní trvania TSK uskutočnila.

Pretože knižnica nemá vhodný priestor na organizovanie podujatí pre širokú verejnosť, záujem sa sústreďuje na organizované skupiny návštevníkov z rôznych stupňov a druhov škôl – od materských po stredné. Počas TSK sa uskutočnilo spolu 42 podu-

jati pre 949 účastníkov, čo je v priemere 8 podujatí na deň a takmer 23 účastníkov na 1 podujatie. V pestrej ponuke bolo 15 podujatí zameraných na informačnú výchovu, ďalej náučné i vlastivedné kvízy, tvorivé dielne, dramatizácie rozprávok v podaní našich, hlavne malých, čitateľov, hovorené bibliografie, ale aj Deň otvorených dverí, v rámci ktorého sme ponúkali exkurzie na jednotlivé pracoviská knižnice.

Dve z uskutočnených podujatí boli zamerané na osobnosti nášho regiónu. Bola to beseda so spisovateľkou Marínou Čeretkovou-Gáľovou, ktorá v Nitre nielen žije, ale čerpá tu aj mnohé námety pre svoju tvorbu, a spomienkové hudobno-slovné pásmo k 55. výročiu nedožítých narodenín Karola Duchoňa, jedného z najvýznamnejších interpretov slovenskej populárnej hudby predrockového obdobia, ktorý podstatnú časť svojho života prežil v Jelenci neďaleko Nitry. Pracovníčky oddelenia detskej literatúry nacvičili krátke divadielko O čiapke a knižke, ktoré v dramatizovanej podobe priblížilo knihu a knižnicu našim potenciálnym používateľom – deťom z materských škôl. Obsah, ktorý chceli deťom priblížiť, sa tak stal pútavejším, čo v deťoch iste zanechalo hlbší dojem ako jednoduché rozprávanie.

Keďže v tomto roku do TSK zapadol aj medzinárodne uznávaný Deň zeme, 9 podujatí a 1 výstava boli tematicky zamerané na problematiku ekologickej a environmentálnej výchovy. Prednáškou a výstavou na tému Globálne klimatické zmeny a víchrica v Tatrách sme nadviazali na spoluprácu s odborom životného prostredia Krajského úradu v Nitre, ktorý knižnici každoročne poskytuje materiály na výstavy o životnom prostredí hlavne v našom regióne. Zaujímavé a pre účastníkov mimoriadne podnetné bolo premietanie videofilmu Čaro Vysokých Tatier za počúvania hudby P. I. Čajkovského a s kvízom, ako aj tvorivá dielňa, v ktorej sa čitateľom venovali budúci ekológovia – študenti UKF v Nitre.

Študentka UKF v Nitre názorným spôsobom vysvetľovala deťom zložitosť vzťahov v prírode.

V utorok 19. apríla, keď bol v knižnici Deň otvorených dverí, ožili priestory knižnice vďaka vystúpeniu detí z detského folklórneho súboru Borinka z Centra voľného času Domino v Nitre, ktoré prišli pozdraviť čitateľov a priblížiť im krásu slovenských ľudových piesní.

Súčasťou práce knižnice sú aj tvorivé dielne. V rámci TSK sa čitatelia mohli oboznámiť s veľmi zaujímavou obrúskovou technikou zdobenia kvetináčov. Z obyčajných hlinených kvetináčov šikovné ruky lektorky vytvorili veľmi pekný dekoratívny predmet. Účastníci podujatia si mali možnosť vyskúšať techniku, ktorú tí šikovnejší iste zvládnu aj doma.

Už tradične vyšla knižnica v ústrety tým čitateľom, ktorí nevrátili knihy pred uplynutím stanovenej výpožičnej lehoty. Túto možnosť využilo 130 čitateľov, ktorým boli odpustené sankčné poplatky a do fondu knižnice sa tak vrátilo 453 kníh.

Mgr. Tatiana Némethová

❖ Univerzitná knižnica Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

K najpriťažlivejším podujatiam 6. ročníka Týždňa slovenských knižnic v Univerzitnej knižnici UMB okrem každoročného odpustenia sankčných poplatkov a burzy vyradených kníh patrila predajná výstava zahraničnej odbornej literatúry Vedecká kniha 2005. Uskutočnila sa v dňoch 13. – 14. apríla 2005 v spolupráci s vydavateľstvom a kníhkupectvom Malé Centrum, ktoré na výstave predstavilo viac ako 400 titulov publikácií renomovaných zahraničných vydavateľstiev. O výstavu prejavili záujem najmä vedeckí a pedagogickí pracovníci Fakulty prírodných vied, Fakulty humanitných vied a Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov. Vďaka zvýšeniu finančných prostriedkov na nákup informačných zdrojov zo strany vedenia univerzity mohla Univerzitná knižnica zakúpiť všetky tituly, ktoré návštevníci výstavy navrhli, a tak obohatiť fond knižnice o hodnotné odborné publikácie.

Pre milovníkov hudby a špeciálne muzikálu sme dňa 20. apríla 2005 pripravili v Hudobno-jazykovej študovni Univerzitnej knižnice prednášku prof. Bela Felixa, PhD., vedúceho Katedry hudobnej výchovy Pedagogickej fakulty UMB, Muzikál –

opera 20. storočia. Prednáška bola určená najmä študentom, ale zúčastnili sa jej aj zamestnanci univerzity. Popri polemike, či je muzikál hudobné divadlo alebo opera 20. storočia, bolo príjemné zaspomínať si pri ukázkach na také muzikály ako Chorus Line, Hair či West Side Story.

Mgr. Lucia Nižníková

❖ **Hontiansko-novohradská knižnica A. H. Škultétyho vo Veľkom Krtíši v TSK**

Medzi najzaujímavejšie tohtoročné podujatia TSK v Hontiansko-novohradskej knižnici vo Veľkom Krtíši patrili besedy so spisovateľom vedecko-fantastickej literatúry pre mládež Jánom Feketom a s regionálnym autorom Plachtinských povestí Jánom Mäsiarom s cieľom priblížiť našim deťom najvýznamnejšie súčasné osobnosti regiónu.

Najväčší ohlas u našich používateľov mali besedy so spisovateľom a historikom Pavlom Dvořákom, s príslovným názvom Stretnutie s históriou, spojené s predajom kníh vydavateľstva RAK a autogramiádou.

Autogramiáda so spisovateľom a historikom Pavlom Dvořákom

Žiakom Špeciálnej základnej školy bola určená environmentálna výchova pri príležitosti Dňa Zeme, s názvom Poznaj a chráň prírodu okolo nás.

Najkrajšou bodkou za TSK bola neohlásená návšteva žiakov druhého ročníka ZŠ. Pripravili pre nás milý program, v ktorom ukázali, že sa vedia nielen naučiť dlhé básničky, ale aj krásne čítajú a cestu do knižnice si vždy nájdu.

Anna Kubániová, pracovníčka HNK vo Veľkom Krtíši

❖ **Mestská knižnica v Bratislave**

Tohtoročné aktivity TSK v Mestskej knižnici v Bratislave prebiehali súčasne s podujatiami Magistrátu hl. m. SR Bratislavy s názvom Bratislava pre všetkých.

Azda „najatraktívnejšou aktivitou“ v rámci TSK je odpustenie sankčných poplatkov za neskoro vrátenie knihy zábudlivým alebo ľahostajným čitateľom. Toto prebiehalo celý týždeň. Žiaľ, niektorí neporiadníci sa na to už chronicky spoliehajú. Na oznam o bezplatnom vrátení knih reagovalo 227 (!) čitateľov a odpustili sa im pokuty vo výške asi 17 000 Sk. Aspoň že sú už knihy opäť k dispozícii iným záujemcom!

23. apríla bol v knižnici Deň otvorených dverí. Novými čitateľmi sa mohli stať záujemcovia bez zápisného poplatku, a tak knižnica získala 604 nových členov, ktorí si vypožičali 1 270 dokumentov. Pracoviská knižnice v ten deň navštívilo 1 208 návštevníkov.

Mestská knižnica vypísala čitateľskú súťaž s názvom Bratislava – mesto, ktoré číta. Súťaž sa začala 21. marca a súťažné otázky mohli súťažiaci odovzdať do 20. apríla. Žrebovalo sa 23. apríla. Otázky boli k dispozícii na každom pracovisku knižnice a na jej webovej stránke. Hoci bola súťaž určená Bratislavčanom, privítali sme aj súťažiacich z iných slovenských oblastí. Otázky boli zvlášť pre dospelých a zvlášť pre mládež do 15 rokov, a to zo slovenskej i svetovej literatúry a o historických pamiatkach a udalostiach v Bratislave i na iných miestach Slovenska. Na otázky odpovedalo 1 114 súťažiacich, z toho 701 mládežníkov a 413 dospelých.

Dňa 23. apríla pripravila knižnica návštevníkom aj ďalšie voľne prístupné podujatia. Divadlo bábok Terézie Szabovej-Kornošovej potešilo deti hrou Čertík prešporský a Malý Mozart v Prešporku. Dospelým návštevníkom sa predstavili Marián a Martin Geišbergovci s pesničkami a rozprávaním Prejsť prahom a zavrieť dvere. Z vlastnej rovnomennej knihy sám jej autor, herec Marián Geišberg, prečítal niekoľko príbehov a spolu so synom Martinom zahral na gitare a zaspieval niekoľko vlastných piesní. Potom nasledovalo vyhodnotenie už spomínanej čitateľskej súťaže Bratislava – mesto, ktoré číta. Vyžrebovaní súťažiaci dostali ako výhru pekné knihy Prechádzky po Bratislave, Bratislavský chodec, Bratislava pred sto rokmi a dnes, Polstoročie s Bratislavou a Hlavolamy pre deti.

Priaznivý ohlas mala aj výstavka vo výkladoch úseku krásnej a cudzojazyčnej literatúry na Laurinskej 5. Bratislavský výtvarník a dizajnér Karol Krčmár zhotovil priestorovú ilustráciu k rozprávke Hansa Christiana Andersena Statočný cinový vojačik. Na jej zhotovenie použil netradičný materiál – vlnitú papierovú lepenku. Výstavku sme inštalovali pri 200. výročí narodenia spisovateľa. Určite tam bude až do jesene.

Ivica Jurášová, metodička Mestskej knižnice v Bratislave

❖ **Zemplínska knižnica G. Zvonického v Michalovciach**

Do aktivít v rámci TSK sme zahrnuli aj Dni detskej knihy, hoci sa konali časovo trochu skôr. Boli to veľmi pekné a náročné podujatia.

1. *Môj najúžasnejší zážitok – vyhodnotenie výtvarnej súťaže Ex libris pre deti od 10 do 15 rokov*

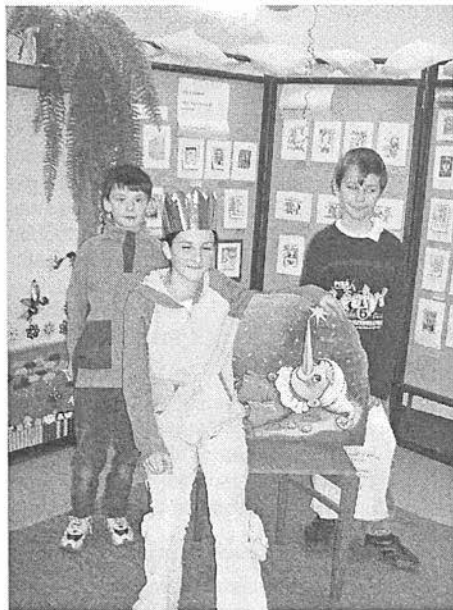
Žiaci 4 základných škôl a Základnej umeleckej školy v Michalovciach pripravili 118 prác. Z nich 20 ocenených a 30 ďalších vybraných prác poputuje na medzinárodnú súťaž do Hlohovca. V piatom ročníku okresnej súťaže Cenu knižnice G. Zvonického získala žiačka II. ZŠ Lucia Mydlová pod vedením uč. Mgr. L. Bertičovej. Niekoľko ocenení, dokonca aj tie na najvyšších priečkach, ktoré v uplynulých ročníkoch niektoré z detí na medzinárodnej úrovni získali, sú dôkazom toho, že sa v jej usporiadaní opláti pokračovať.

2. Exlibris – knižné značky. Z dejín knižnej kultúry

Vernisáž výstavy. Výstava bola požičaná zo ŠVK Košice a počas dvoch týždňov ju videlo množstvo návštevníkov.

3. Kráľ čitateľov – súťaž o najlepšieho detského čitateľa

Klasické podujatie TSK – knihovníčky vybrali 12 detských čitateľov, ktorí v r. 2004 najsilovnejšie navštevovali knižnicu a prečítali najviac kníh. O víťazovi rozhodol najvyšší počet bodov, ktoré v niekoľkých kolách súťaže získal. Víťazom sa stala Z. Macková.

4. Dni detskej knihy

V dňoch 5. – 7. apríla 2005 sa pri príležitosti narodenín veľkého rozprávkara H. CH. Andersena konali v Michalovciach a jeho regióne Dni detskej knihy (DDK). Iniciátorom na národnej úrovni, tak ako každoročne, bola Slovenská sekcia na podporu detskej knihy pôsobiaca v BIBIANE, hlavným regionálnym organizátorom bola naša Zemplínska knižnica G. Zvonického. Je to súčasne celoslovenské, regionálne a miestne podujatie, ktorého cieľom je podporiť detskú knihu ako zdroj poučenia a ušľachtilej zábavy, podporiť čítavosť detí a zviditeľniť prácu knižníc v danom regióne, ktoré pracujú predovšetkým s detskou knihou a jej klientelou.

DDK je podujatím, ktoré oslovuje širokú verejnosť, pedagógov ZŠ,

deti do 15 rokov, ich rodičov, všetky kultúrne inštitúcie v regióne, predstaviteľov mesta a mestského zastupiteľstva a VÚC.

Program tohtoročných dní tvorili predovšetkým:

- besedy s tvorcami detskej knihy na 11 školách v meste a 12 školách v regióne – J.

Beňom, V. Čurmovou, G. Futovou, P. Glockom, M. Grznárovou, P. Karpinským, J. Navrátilom, I. Szabóm, L. Švihranom, A. Verešpejovou, M. Kellenbergerom, E. Hornišovou;

- seminár pre knihovníkov Košického a Prešovského samosprávneho kraja, niektorých knižníc zo Slovenska a učiteľov ZŠ okresov Michalovce a Sobrance. Témou seminára bola Ilustrácia v knižnej tvorbe pre deti.

Na slávnostnom otvorení sa okrem oficiálnej delegácie BIBIANY, vedenej jej riaditeľom p. P. Čáčkom, zúčastnili predstavitelia Úradu KSK Košice, primátor mesta Michalovce, zástupcovia kultúrnych inštitúcií mesta, deti a dospelí zo 6 škôl podieľajúci sa na kultúrnom programe, knihovníci a pedagógovia ZŠ. Pozvanie na DDK prijali knihovníci z družobnej Knihovny P. Dvořáčka z Vyškova;

- pracovné stretnutie rodičov dyslektických detí a pedagógov, ktoré s nimi pracujú, vedené G. Škorvankovou, vedúcou iniciatívy Book Handicap pri Slovenskej sekcii IBBY.

Tohtoročné poslanstvo DDK 2005 znelo: *Knihy sú mojimi čarovnými očami.*

Knižnica pripravila pre účastníkov a aktívnych tvorcov DDK spoločenský večer, kde si všetci zúčastnení mohli neformálne podebatovať a využiť túto príležitosť na budúce pracovné a osobné kontakty.

DDK 2005 podporili: BIBIANA Bratislava, KSK Košice, mesto Michalovce, 6 vydavateľstiev a distribútorov a 12 miestnych sponzorov, jednotlivci, ako aj samotné pracovníčky knižnice. Z ďalších aktivít uvádzame:

- odpustenie poplatkov za oneskorene vrátené dokumenty,
- prvý deň TSK dostávali čitatelia v centrálnej evidencii tašky s nápisom propagujúcim TSK 2005 v ZKZG Michalovce,
- v študovni sa počas celého týždňa ponúkal prípadným záujemcom bezplatne čaj alebo káva.

Mgr. Monika Šleisová

❖ **Štátna vedecká knižnica v Košiciach**

Otváracím podujatím Týždňa slovenských knižníc 2005 v Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach bola 18. apríla vernisáž výstavy „Majstri slova – bratia Prídavkovci“ z dokumentov fondu Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach a súkromného archívu, ktoré poskytol synovec bratov Prídavkovcov PaedDr. Jozef Miko. Slávnostnú atmosféru v študovni časopisov na prvom poschodí navodil krátky kultúrny program. Výstava bola pripravená pri príležitosti 60. výročia úmrtia Antona Prídavka, básnika, spisovateľa a významného rozhlasového pracovníka, ktorý v rokoch 1923 až 1938 žil a pracoval v Košiciach. Anton Prídavok mal ďalších štyroch bratov a všetci piati sa zapísali do slovenských dejín, zanechali svoju stopu činorodou prácou, životom a tvorbou. Najstarší z nich Peter vyrástol svojimi činmi na osobnosť európskeho formátu. Dlhé roky bol vedúcim slovenského vysielania rozhlasu BBC v Londýne. Bratia Prídavkovci – Peter, Anton, Marián, Jozef a Ján – boli vzdelanci a národovci a predstavujú všestranné osobnosti s kresťanskou a európskou orientáciou. Všetci piati boli

publikačne činní, boli redaktormi a prekladateľmi z mnohých cudzích jazykov. Napr. Peter a Marián boli autormi mnohých učebníc, Jozef Prídavok autorom prvého Slovníka cudzích slov na Slovensku. Hoci sa narodili v Liptove a na Spiši, so šarišským východom, Orkucanmi, Sabinovom, Prešovom, ale aj Košicami sú spojené počiatky ich mimoriadne plodnej, tvorivej literárnej, divadelnej, rozhlasovej, novinárskej, osvetovej a širokospektrálnej kultúrnej činnosti.

Výstava na 13 výstavných listoch predstavuje rodinné zázemie, život a tvorbu bratov Prídavkovcov slovom i bohatým obrazovým materiálom, za ktorý vďačíme vo veľkej miere ich príbuznému Dr. Jozefovi Mikovi. Ten s veľkým zánietením neustále rozširuje svoj archív o nové materiály. Výstava si kladie za cieľ predstaviť rodinu Prídavkovcov, spomínanú s úctou a uznaním, označovanú v tlači ako „štúrovci slovenského východu“.

Týždeň slovenských knižníc 2005 sme využili aj na zvyšovanie vlastnej knihovníckej odbornosti a zároveň na stretnutie s kolegami z partnerských knižníc – z Univerzitnej knižnice UPJŠ v Košiciach, Univerzitnej knižnice Technickej univerzity v Košiciach a Knižnice pre deti a mládež mesta Košice, a to 19. apríla 2005, keď sa v priestoroch ŠVK v Košiciach konal odborný seminár MARC 21 v spracovaní monografií a vybraných špeciálnych dokumentov.

Záber z prezentácie Biografického lexikónu

Motívom pre ďalšie podujatie v ŠVK Košice bola skutočnosť, že Goetheho inštitút v Mníchove vyhlásil rok 2005 aj za rok bratov Mannovcov. V tomto roku si pripomíname 130. výročie narodenia a 50. výročie úmrtia spisovateľa, nositeľa Nobelovej ceny Thomasa Manna, autora známeho románu Buddenbrookovci, 55. výročie úmrtia Heinricha Manna, spisovateľa, neskôr scenáristu vo významnej filmovej spoločnosti Warner Brothers (Los Angeles, USA), a napokon 100. výročie vydania známeho

románu Heinricha Manna Profesor Nečín. Naša knižnica chcela priblížiť život a dielo oboch bratov výstavou s názvom Majstri pera – bratia Mannovci, ktorá bola slávnostne otvorená 20. apríla v priestoroch našej knižnice. Výstava približuje život a dielo bratov Mannovcov. Vo výstavných skrinkách sú ich diela v origináli, české a slovenské preklady (knihy, videokazety, audiokazety a CD). Zajímavým exponátom je originál prvého vydania románu Der Zauberberg (Čarovný vrch) z roku 1924, ktorý vydalo vydavateľstvo Samuela Fischera v Berlíne. Milovníci literatúry určite privítali možnosť prečítať si prejav Thomasa Manna pri preberaní Nobelovej ceny, ktorý odznel 10. decembra 1929. Návštevníkom sú k dispozícii informačné materiály o Centre bratov Mannovcov Buddenbrookhaus v Lübecku, o Nemeckej spoločnosti Thomasa Manna a Spoločnosti Heinricha Manna v nemeckom jazyku. Výstava potrvá do 1. júla 2005, po tomto termíne majú knižnice i ďalšie inštitúcie možnosť výstavu si požičať.

V ŠVK v Košiciach sa 21. apríla 2005 uskutočnila prezentácia Biografického lexikónu Slovenska, II. zv. C – F (I. zv. A – B vyšiel roku 2004). V lexikóne sú zaradení nežijúci dejatelia (zomretí do 31. 12. 2000). Prezentácia a následne beseda sa uskutočnili za prítomnosti riaditeľa Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice v Martine doc. PhDr. Augustína Maťovčika, ktorý viedol autorský kolektív tohto lexikónu, ako aj ďalších dvoch autoriek – RNDr. Ľudmily Ďuranovej a Mgr. Táboreckej. Účastníci prezentácie si priamo na mieste mohli kúpiť túto publikáciu za zvýhodnenú cenu.

Počas TSK ŠVK v Košiciach odpúšťala poplatky za upomienky pri vrátení kníh. Výsledkom bolo, že sa do knižnice vrátilo 450 kníh, pričom sa odpustili poplatky v hodnote 20 500 korún.

Informácie o TSK 2005 v ŠVK Košice boli publikované v Kultúrnom informátore APRÍL 2005, na internetovej stránke ŠVK K, odzneli vo vysielaní Slovenského rozhlasu Rádia Regina ráno v deň každého podujatia a v Slovenskej televízii 20. apríla 2005 v relácii Regióny.

Mgr. Daniela Slezáková

❖ **Štátna vedecká knižnica v Prešove**

TSK 2005 bol v našej knižnici zameraný na moderné chápanie knižníc a niesol sa v duchu motto Knižnice – multifunkčné vzdelávacie a kultúrne centrá. Rozhodli sme sa pripraviť podujatia zamerané na propagáciu regiónu Šariš, na jeho tradície a kultúru. Tým chcela ukázať, že knižnice napriek ich postupnej transformácii na moderné informačné centrá s prístupom k internetu a elektronickým informáciám sa nevyhýbajú podujatiam, ktoré prezentujú tradíciu, folklór, kultúru, umenie, jazyk, jednoducho život šarišského regiónu v minulosti a súčasnosti.

Ludová architektúra horného Šariša (František Bory)

Prvým podujatím bola prednáška vedúcej národopisného oddelenia Šarišského múzea v Bardejove Mgr. Anny Holtmanovej a výstava týkajúca sa skvostov ľudovej architektúry horného Šariša.

Prečo práve horný Šariš? Azda preto, že toto územie bolo špecifickým prostredím, kde sa po stáročia prelínali prvky slovenskej, rusínskej, ukrajinskej, poľskej, maďarskej, židovskej a vďaka sklárom aj rímskej a byzantskej kultúry. Táto široká mnohokultúrnosť prispela svojim nezameniteľným spôsobom a čarom, preto naoko jednoduché stavby vytvárajú symbiózu krásy a estetickéj elegancie, ktorá sa nachádza práve v tomto regióne.

Cieľom výstavy bolo priblížiť a detailnejšie ukázať návštevníkom Štátnej vedeckej knižnice v Prešove kultúru našich predkov, šikovnosť ľudského umu, zručnosť a krásu dávnej minulosti, ktorú by sme mali s úctou prezentovať nielen v rámci regiónu, ale aj Slovenska i celého sveta.

Rezbár Pavol Šarišský – *personálna bibliografia* (Mgr. Mária Dorčáková)

Druhým podujatím v rámci Týždňa slovenských knižníc, ktoré knižnica venovala šarišskému regiónu, bola prezentácia personálnej bibliografie zostavovateľov PhDr. Michala Sochu a Mgr. Margity Rešovskej „Rezbár Pavol Šarišský (1943 – 2004)“, ktorá sa uskutočnila 20. apríla v spolupráci so Šarišskou galériou v Prešove.

Bibliografia je ďalším príkladom dlhoročnej spolupráce prešovskej Štátnej vedeckej knižnice a Šarišskej galérie v Prešove, ktoré spolu predstavili verejnosti už celý rad umelcov východoslovenského regiónu.

Pavol Šarišský sa narodil 27. marca 1943 v Janove pri Prešove, kde prežil skoro celý svoj tvorivý život a venoval sa umeleckému rezbárstvu a stolárstvu. Zanechal bohaté dielo, ktoré verejne prezentoval od roku 1972, keď prvýkrát vystavoval v Bratislave. Najskôr tvoril úžitkové predmety, ako lyžice, misky, jednoduchý nábytok, neskôr to boli sošky, plastiky, reliéfy – spočiatku ako postavičky z dedinského prostredia zachytené pri práci alebo oddychu, neskôr sa menili na postavy hlavne s náboženskou tematikou – Madony, Ukrižovania, Betlehemy, Svätú rodinu. Tvorcovia bibliografie zostavili register 275 diel. Jeho dielo uchováva dnes najmä Slovenská národná galéria v Bratislave, Slovenské národné múzeum – Historické múzeum v Bratislave a Etnografické múzeum v Mar-

tine, Krajské múzeum v Prešove, Šarišské múzeum v Bardejove, Zemplínske múzeum v Michalovciach a mnoho ďalších kultúrnych inštitúcií na Slovensku.

Bibliografický materiál je dokladom veľkej pozornosti, ktorá bola dielu Pavla Šarišského venovaná nielen na početných výstavách autorských alebo kolektívnych (bibliografia registruje okolo 100 autorských a kolektívnych výstav), ale aj v tlačенých alebo audiovizuálnych médiách. Vyjadrením uznania za bohatú a hodnotnú tvorbu, ktorú je ešte priskoro hodnotiť, aj keď už hovoríme o diele uzavretom (Pavol Šarišský zomrel 12. mája 2004 počas medzinárodného rezbárskeho sympózia v talianskom meste Mandria), je zoznam ocenení v kategórii insitnej tvorby, ktoré Pavol Šarišský získal ešte počas svojho života.

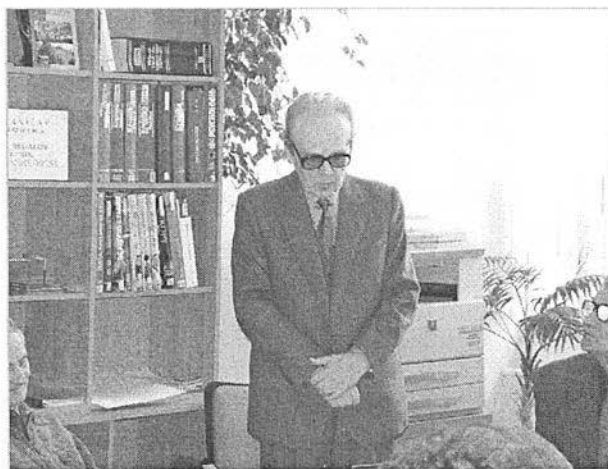
Veľkou prednosťou prezentovanej bibliografie, ako aj vítaným spštením zozbieraného bibliografického materiálu je bohatý obrazový materiál, ktorý zostavovateľom poskytla zo svojich archívov Šarišská galéria v Prešove.

Slovník šarišských nářečí – prezentácia (Mgr. Valéria Závadská)

Knižnica pozvala 21. apríla 2005 tri významné osobnosti, ktoré stáli pri zrode slovníka alebo sa podieľali na jeho propagácii, aby oboznámili našich návštevníkov ŠVK s tým, ako slovník vznikol: autora doc. Ferdinanda Buffa, dlhoročného pracovníka Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV, vydavateľa doc. Gustáva Moška a doc. Ladislava Bartka, jazykovedca a dialektológa, ktorý autora i knihu predstavil širokej verejnosti.

Ako sám autor povedal, tvorba slovníka bola „sizyfovská“ práca, ktorá začala už pred 50 rokmi zhromažďovaním materiálu z celého regiónu Šariša, osobnými stretnutiami s ľuďmi, ktorí nárečie používali ako hlavný dorozumievací nástroj, a pokračovala triedením, porovnávaním a výberom jednotlivých výrazov. Slovník šarišských nářečí je výberovým slovníkom. Vydanie Slovníka šarišských nářečí je hodnotným počínom,

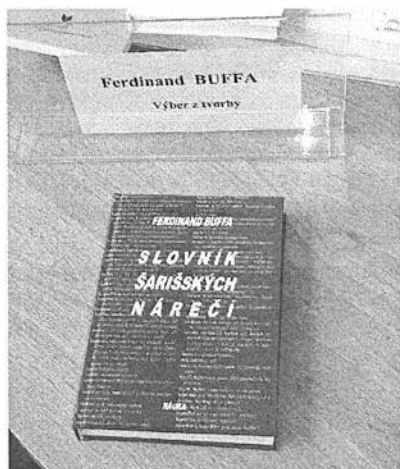
ktorý priblíži šarišské nárečie mladej generácii, pretože v dobe moderných informačných technológií sa akosi význam nárečia vytráca.

*Autor Slovníka šarišských nářečí
doc. Ferdinand Buffa a jeho slovník*

Prekvapením pre účastníkov besedy s doc. Ferdinandom Buffom bola vopred nepropagovaná, ale o to zaujímavejšia návšteva prof. Jána Doruľu, riaditeľa Slavistického ústavu SAV v Bratislave. Návšteva Prešova mala jediný dôvod: prezentáciu faksimile prvého prekladu Biblie do predbemolákovskej slovenčiny. Tento unikát, o ktorom veľa Slovákov pravdepodobne nevie, je datovaný do polovice 18. storočia (okolo roku 1750). Vtedy kamaldulskí mnísi žijúci v pustovni sv. Antona v Lechnickej doline na Spiši (Červený kláštor) prekladali a prepisovali Bibliu do vtedajšieho slovenského jazyka, ktorého základ tvoril jazyk z okolia Trnavy. O ďalších zaujímavostiach týkajúcich sa prekladu Biblie je možné dočítať sa na www.katnoviny.sk/Kn_2002/23_2002/kultura.htm.

Pre Slovensko a Slovákov, ktorí žili viac ako 1 000 rokov vždy ako súčasť iných štátov, bez vlastnej svojbytnosti, je naozaj významným objavom, že už v časoch, keď o kodifikovanom spisovnom slovenskom jazyku sa ešte nehovorilo, sa našli učenici, ktorí vytvorili akúsi normu v podobe latinsko-slovenského slovníka (tiež dielo kamaldulských mníchov), ktorý použili pri preklade Svätého písma do slovenčiny.

Svidník – mesto a jeho čas

Mesto Svidník sa pripravuje v júli tohto roku osláviť 650. výročie svojej prvej písomnej zmienky.

Do maratónu organizovaných podujatí sa ako prvá zapojila Podduklianska knižnica vo Svidníku, oddelenie bibliograficko-informačných služieb, regionálnej literatúry a automatizácie podujatím nazvaným *Mesto a jeho čas*, ktoré sa uskutočnilo 21. apríla 2005 za účasti vysokoškolského pedagóga Katedry dejín Prešovskej univerzity Patrika Derfiňáka, ktorý sa venuje novovekým hospodárskym dejinám, histórii speleológie a archeológie a regionálnym dejinám východného Slovenska, a za účasti mestského kronikára Jozefa Lefa.

P. Derfiňák svojim zaujímavým a pútavým rozprávaním načrel do dejín mesta Svidník i kraja pod Duklou, ktorým zaujal svidnícku mládež a obohatil ju o nové informácie.

J. Leľo priblížil mladšej generácii zaujímavú a zároveň náročnú prácu kronikára, ako aj históriu mestskej kroniky, ktorú sám píše už 11 rokov.

Súčasťou podujatia bolo vyhodnotenie súťaže pod názvom *Vo svetle histórie*, ktorú knižnica vyhlásila 21. marca 2005 spoločne s redakciou Podduklianskych noviniek.

Vedomostná súťaž z histórie mesta Svidník, zodpovedajúca vekovej kategórii súťažiacich, bola určená žiakom 8. – 9. ročníkov základných škôl a osemročného gymnázia a študentom stredných škôl v meste.

O tom, že súťaž si našla svojich adresátov, svedčí aj 107 súťažiacich z ôsmich škôl

v meste Svidník, ktorí odpovedali – mali odpovedať na 14 súťažných otázok. Literárna otázka – Daruj báseň Svidníku bola v poradí 15. a bola hodnotená samostatne.

Trojčlenná porota konštatovala, že skoro všetci súťažiaci sa ukázali ako mladí tvoriví ľudia, ktorí majú vlastenecké čítanie k svojmu mestu.

Súčastou podujatia bola aj výstava archeologických nálezov zo Svidníka a okolia.

Prinášame vám aj víťaznú báseň súťaže, ktorej autorom je *Peter Guzy*, žiak 8. triedy III. ZŠ vo Svidníku.

Svidníku

*Keď vraciam sa domov po dlhšom čase,
mestečko moje víta ma zase.
Má svoju vôňu, keď kráčam sám, a zmení ju hneď,
keď spoločnosť mám.
Domov, to nie sú len dvere nášho bytu,
je to aj moje mesto za ranného svitu.
A večer, keď ustatý v posteli zaspávam, viem,
že v mojom mestečku nikdy neostanem sám.*

Zuzana Sejková, Podduklianska knižnica vo Svidníku

Spolok slovenských knihovníkov a Ústredná knižnica SAV ako tradiční organizátori INFOS-ov pripravili aj tohtoročný 33. ročník Medzinárodného informatického sympózia, ktorý sa konal 25. – 28. apríla 2005 pod záštitou Ministerstva kultúry SR na tradičnom mieste – vo Vysokých Tatrách v Starej Lesnej. Zúčastnilo sa ho 140 ľudí pracujúcich v oblasti knižnično-informačných služieb, v odbornom školstve či vo firmách zaoberajúcich sa problematikou informatiky v najrôznejších rovinách.

Elektronický svet informácií – tak znela ústredná téma sympózia, ktorá jasne naznačuje priam nezmerateľnosť problematiky. A svedčí o tom aj veľký počet prednášateľov, vystavovateľov a nesmierne hutný, doslova nabitý denný program.

O INFOS-e sa už toho popísalo nesmierne veľa – pred jeho začatím, aj po jeho ukončení. Niekedy z pohľadu organizátorov, inokedy z pohľadu účastníkov, preto na tomto mieste sa nebudeme ďalej rozpisovať o priebehu, náladách či prínose tohto podujatia. Chceme len čitateľov SAK upozorniť, že o tejto akcii sa môžu podrobne dozvedieť na knihovníckom portáli InfoLib (www.infolib.sk) v rubrike Spolok slovenských knihovníkov (<http://www.infolib.sk/index/podstranka.php?id=979&lang=sk>), ako aj o tom, kde a ako sa možno dostať k prednáškam, ktoré v Starej Lesnej odzneli.

Teda – ako napísal jeden z diskutérov rubriky Fórum na tejto „infolibáckej“ stránke – INFOS 2005 skončil, nech žije INFOS 2007!

-mm-

Zaujalo nás...

■ *Hrebenda, vráť sa, marec stratil priezvisko*

Glosa s týmto nadpisom, uverejnená v Pravde 19. marca 2005 z pera Sone Pacherovej, ma upútala na prvý pohľad. Prichodí mi odcitovať z nej podstatnú časť:

„Kúp mi knihu, kúp mi knihu... takto úpenlivo si ešte vo federálnych slávičích časoch Miroslav Žbirka pesničkou vynucoval skromný darček. Nechcel kravaty ani tenisky, mal ich vraj plnú skriňu ako plejboj parížsky. Tušil však, že s knihou začína byť zle. A to sa vtedy v knižkupectvách predávali nové učebnice za päťkorunák, bežná beletria stála okolo pätnásť a Haileyho bestsellery „nehorálnych“ tridsať korún.

Kniha mala dokonca celý mesiac meniny. Bol to práve marec. Spomínate si na jeho bývalé tradičné priezvisko? Alebo je pre vás už skôr mesiacom internetu? Či daňových priznaní?!

Hovorí sa, že marec s knihou súvisí vďaka neopakovateľnej osobnosti Mateja Hrebendu. Slepca, ktorý chodil z dediny do dediny a ponúkal knihy chudobným. Neuveriteľným spôsobom sa tak zaslúžil o šírenie slovenskej kultúry a vzdelanosti. Žil v rokoch 1796 až 1880 a narodil sa aj zomrel práve v marci.

V skutočnosti bol však Mesiac knihy vydarený produkt storočia. Po prvý raz ho štátne orgány vyhlásili v roku 1955 a v pozadí nebol nijaký pamätný socialistický dátum ani výročie. Skôr snaha udržať záujem o literatúru v „hluchom“ povianočnom období. Trhový mechanizmus aj v starom režime predsa trochu fungoval.

Lenže fungovať museli aj novodobí hrebendovci. Takí, čo si medzi sebou rozdelili strany Orwellovej Farmy zvierat, Švandrlíkových Čiernych barónov a iných kníh, ktoré veru obťažkané regály neponúkali ani len v marci. Poctivo ich potom preŕukávali na päť kópií, lebo viac na písacích strojoch urobiť nešlo. A prepisy nezištne šírili medzi tých, ktorí o takú osvetu stáli. Nebolo ich málo.

O to je smutnejšie, že podobných knížiek sú dnes plné obchody a takmer nikto si ich nevšíma. Hoci na terajšiu privysokú cenu sa mnohí z nás odvolávajú oprávnenne. No nie všetci. Aj našich poslancov dokážu kamery v parlamente nachytať nanajvyššie čítaní bulváru. Žeby tam niekto listoval v Zločine a treste alebo nebodaj v Jesenského Demokratoch?! Strašná predstava.

Dobre by bolo, keby kniha zažila renesanciu. Knihomolovia všetkých krajov, spojte sa! Nech náš svet neovládnu počítačovi technokrati a spotrební maniaci. Čo to Žbirka spieval ďalej? ...obchodný dom, to je vlastne novodobý chrám. V ňom tovaru sa klaníme a on sa klania nám... A to ešte len chabo predvídaj, k čomu sa raz v tomto smere dokážeme znížiť.“

Naša poznámka:

Chvalabohu, marec ako „mesiac knihy“ ešte celkom priezvisko nestratil. Slovenskí knihovníci, často s odrenými ušami, ale predsa len na Hrebendov odkaz nezabúdajú. Hoci výraz „mesiac knihy“ ešte nie je tak frekventovaný, ako bol v minulosti. Začína znovu nadobúdať zmysluplný obsah, ba navyše máme popri ňom aj „Týždeň slovenskej knihy“ a oboje spolu funguje.

V tomto období naše knihovnicke združenia – Slovenská asociácia knižnic so svojimi toho času 80 členskými knižnicami i Spolok slovenských knihovníkov – veľmi snaživo robia, čo

môžu: v marci – v apríli sa v našich knižniciach uskutočnili doslova stovky rôznych, aj veľmi významných podujatí na podporu a rozvoj práce s knihou, najmä medzi mládežou.

Je to – ako v hrebendovských rokoch – práca veľmi obťažná, vyžaduje si veľa lásky k povolaniu a obetavosti. Žiaľ, často sa nestretáva s adekvátnym spoločenským ocenením, skôr s nedocenením úlohy knižnej kultúry v spoločnosti. Dalo by sa o tom veľa hovoriť...

Preto sa môžeme len stotožniť s názorom a postojom autorky, ako ho vyjadrila v citovanej glose a osobitne v jej poslednom odstavci.

■ **Keď sa chce...**

Martin Hric v Pravde 23. marca 2005 sa veľmi výstižne, názorne a nanajvýš aktuálne vyjadril k postupujúcemu úpadku našej mediálnej kultúry a kultúrnosti. Citujeme:

*„Na polahobu organizátorov SuperStar a samotného nádejného rockera Robo Mikla odišiel. Po vzájomnej dohode. Nielen časť divákov, ale aj niektorí odborníci na ňom oceňovali odviazanosť a spontánnosť. Rock sa nedá spievať vo vojenskom drile. Na odviazanosť si Robo vždy potrpel. Keď ho zamkli na izbe a jemu sa chelo ist' von, neváhal vybúrať dvere. Keď sa mu chcelo, zmlátil dvoch policajtov, ktorí ho prišli umravniť. Keď sa mu chcelo, tak sa pred vystúpením opil. Keď sa mu chce, otrčí holý zadok. A keď sa mu nechce? Tak sa stratí. Tisíckrát sa mi v živote niečo nechcelo. Viete si predstaviť, ako sa človeku nechce na Štedrý večer či na Silvestra na nočnú smenu. Nikdy mi neprišlo na um hodiť sa na maródku. Kolega by za mňa musel ťahať dvadsaťštvorku. Organizovaná spoločnosť sa zakladá na plnení sľubov, dodržiavaní pravidiel a zákonov, inak by sa v nej nedalo žiť (podč. red.). Predstavme si, že by Robo začas dokázal zvládnuť svoje pudy a rockovou hviezdou sa stal. Organizátor by predal lístky, postavil štátor, ozvučenie, najal kapelu, všetko za státisíce. A Robovi by sa nechcelo. Viac by po ňom pes neštekol. Najslobodnejší ľudia sú bezdomovci. Keď sa im chce piť, pozbierajú fľaše a kúpia si čučo. Keď sú hladní, vybrakujú kontajnery. Cestujú zadarmo, nemajú preukaz ani peniaze na pokutu. **Ale že by to bol ideál života?**“ (podč. red.).*

Naša poznámka:

Nezdá sa vám, že ľudia s názormi a správaním, ako ich na príklade Roba Miklu charakterizoval Martin Hric, akosi čoraz viac pribúda? Prečo v mene akejsi „slobody“, neviazanosti, egoizmu a prospechárstva, bezohľadnosti voči iným sa kultúrna a morálna úroveň spoločnosti nezlepšuje, ale upadá? Mnohí majú plné ústa slobody a ľudských práv, ale ich ani nenapadne cítiť aj povinnosti a zodpovednosť. Že sa to nás netýka, ale iba tých druhých? A čo je vlastne tá sloboda a ľudské práva vôbec? Ved' to nie sú bezhraničné kategórie! Aké to máme životné ideály? Martin Hric spomenul napr. SuperStar. Boli sme mnohí doslova nadšení výkonmi Martinky Šindlerovej, Katky Koščovej či Tomáša Bezdedu, ale aj ich celkovým správaním sa na pódiu! Škoda, že k súťaži, jej priebehu a mnohým aktérom možno mať aj veľa výhrad.

V posledných mesiacoch sa „roztrhlo televízne vreco“ s najrôznejšími „reality šou.“ Netreba ich vymenúvať. Zacitujeme zo state Miloslavy Kodoňovej Zákonom umožnený úpadok (SLOVO, č. 17/2005): „Pridanou škodou tohto veľkého boomu je však súčasne aj vpád mojsejovskej estetiky do našich domácností, všeobecné zníženie kvality vysielania a spätne aj ďalšia deformácia diváckeho vkusu. Nič proti počestnému liberálnemu podnikaniu, ktoré môže bezproblémovo fungovať pri predaji plienok, lenže pri televíznom obchode je na predaj náš záujem, naše vnútro vrátane omylov, pohodlnosti, nechuti rozmyšľať...“ Z možného veľkého zoznamu relácií takéhoto druhu, rôznych dennodenne ponúkaných filmových krvákov

a iných „zošľachťujúcich“ či ohlupujúcich relácií spomeňme znovu reláciu Mojsejovci, v ktorej „predávame“ aj našu kultúru a zdravý rozum (SME, 25. 2. 2005).

O čo ide tvorcom v týchto reláciách – o rozvoj vzdelanosti, kultúrnosti, spoločenskej morálky, kritiku nešvárov alebo iba o zisk vlastníkov médií?

Čo s tým? Týka sa to nás všetkých.

■ *Na vyššie vzdelanie dve percentá HDP?*

Podľa TASR (pozri SME z 21. 4. 2005) európsky komisár pre kultúru, vzdelávanie, odbornú prípravu a mnohojazyčnosť Ján Figel' 20. apríla 2005 v Bruseli okrem iného vyhlásil:

„Európska únia by mala na vyššie vzdelávanie vynakladať dve percentá svojho HDP. Súčasný výdavky 1,1 % nie sú dostatočné a znamenajú výrazné zaostávanie za hlavnými konkurentmi na čele s USA.

Vedomostná a znalostná ekonomika by mala byť schopná investovať viac, ako je súčasný priemer, a referenčnou hodnotou sú práve dve percentá HDP. V USA smeruje na vyššie vzdelávanie 2,7, v Kanade 2,5.

Troma hlavnými prioritami, na ktoré by sa mali európske univerzity a členské štáty zamerať, sú... zvýšenie kvality a príťažlivosti univerzít, zlepšenie ich riadenia a systémov a diverzifikácia zdrojov financovania.“

Naša poznámka:

Škoda, že sa pán eurokomisár Ján Figel' v tomto citáte nezaoberal okrem vysokoškolského vzdelávania aj problémami školstva a vzdelávania vôbec, vedy a výskumu, informatizácie, ale aj starostlivosti o mnohorozmerný rozvoj kultúry. To všetko sú bezprostredne súvisiace oblasti, ktoré sa u nás hrubo nedoceňujú. Napríklad v štátnom rozpočte na rok 2005 sa na všetky potreby Ministerstva kultúry SR vyčlenili len necelé 1,2 % výdavkov štátneho rozpočtu!

Prítom však koľko bolo len v posledných rokoch poprijímaných verbálne dobrých uznesení a koncepcií! Naposledy tzv. Lisabonská stratégia. Nezostane aj tá v realizačnej rovine len nedôsledným tľapnutím po vode? Ak by sme šli do podrobností, aký dielik z výdavkov ŠR sa dostane napr. do knižníc na literatúru, na ich rozvoj a informatizáciu atď.?

Štátny rozpočet už dlhodobou rozvoj školstva, vedy a kultúry zanedbáva. Vraj nie sú peniaze. Ale pri podceňovaní či zanedbávaní týchto oblastí neporastie ani spoločenská produktivita práce, ani naša konkurencieschopnosť v globálnom prostredí a v konečnom dôsledku potom peniaze nikdy nebudú ani na iné oblasti života spoločnosti!

Peniaze však sú, lenže sa často nedostávajú na správne miesto; koľko sa ich rozkradne, zdefrauduje, stratí v rastúcom byrokratizme a bujnení najrôznejších úradov, v rôznych pochybných platbách v tuzemsku aj do zahraničia, rozličnej nehospodárnosti, často i zámerne nedostatočnej kontrole, v neprímeraných nárokoch na komfort najrôznejších „činiteľov“ atď. Výsledky mnohých poctivo vykonaných kontrol to stále potvrdzujú. To je však už o inom...

Ján Kurák

PÝTAME SA...

Dnes na našu jedinú otázku KIS3G – kam sme došli a ako ďalej? odpovedá najvyšší manažér projektu KIS3G a generálny riaditeľ Slovenskej národnej knižnice v Martine doc. PhDr. Dušan Katuščák, PhD.:

Mám rád priame a jasné otázky, pretože uľahčujú a urýchľujú komunikáciu. Teraz mi redakcia *Bulletinu SAK* položila stručnú otázku, kde sme a čo ďalej s projektom KIS3G. A chce stručnú odpoveď. Rozumiem otázke tak, že už nie je potrebné vysvetľovať profesionálny a spoločenský kontext projektu, ale len konkrétne výsledky a konkrétne zámery. Takže budem stručný. Zameriam sa len na to, čo nebolo a teraz je.

Projekt KIS3G je realitou. Existuje verejne dostupný písomný *Projekt informatizácie knižníc Slovenskej republiky*. Oponentúru pripravuje MK SR v máji 2005.¹

Realitou je aj fungujúci *spoločný softvér Virtua* a portál ku katalógom a zbierkam slovenských knižníc, ktorý sa volá *Slovenská knižnica*. Realitou je tiež zárodok digitálnej knižnice, ktorý sa volá *Memoria slovac*a. Oidva portály sú dostupné na adrese <http://www.kis3g.sk/>. Spoločný softvér Virtua sa podarilo implementovať v pilotnom režime a začať prevádzku. Pri koncipovaní portálov a riešení všetkých súvisiacich problémov sa rozvinula dobrá spolupráca s každým, kto o spoluprácu mal záujem. Vyriešili sme celý rad právnych, organizačných a technologických problémov a v súčasnosti stabilizujeme systém a jeho prevádzku.

Vyškolili sme asi 200 odborných pracovníkov. Implementácia v rozličných knižniciach a agendách je na rôznej úrovni rozpracovanosti. V spoločnom softvéri pracuje Slovenská národná knižnica v Martine, ŠVK v Banskej Bystrici, Slovenská chemická knižnica, Slovenská pedagogická knižnica, Hornozemplínska knižnica vo Vranove nad Topľou, ŠVK v Prešove a i. V systéme kompletne pracuje celá článková bibliografia s kooperantmi z východného Slovenska (12 knižníc) a postupne sa školia zamestnanci ďalších knižníc. V máji 2005 pracovalo v spoločnom softvéri asi 22 knižníc, resp. „agiend“. SNK sa zaviazala, že v máji bude k dispozícii vo Virtue aj kompletný katalóg UKB na testovanie. O plnej prevádzke sa má rozhodnúť vedenie UKB v júni. Prebiehajú „prístupové rokovania“ s viacerými verejnými, akademickými, špeciálnymi a vedeckými knižnicami.

Od 3. januára do 24. apríla 2005 obsahovala *databáza Clas01*: 1 561 286 bibliografických záznamov (z toho 72 932 nových záznamov); 2 956 964 záznamov autorít (dočasných aj permanentných); 557 820 exemplárov (z toho 79 320 nových exemplárov); 346 922 holdingových záznamov (z toho 43 791 nových holdingových záznamov); 23 818 záznamov o čitateľoch (len SNK, ostatní pripravujú nové záznamy o čitateľoch); 782 noví čitatelia, 184 záznamov o dodávateľoch; 19 044 výpožičiek. *Databáza Clas02 (Memoria slovac*a) obsahuje 14 297 bibliografických záznamov a má 13 730 záznamov autorít. *Databáza Clas03* je dočasne vyčlenená pre ŠVK v Banskej Bystrici. Tam bolo v čase od 3. januára do 17. marca 2005: 212 123 bibliografických záznamov (z toho 6 234 nových); 494 719 záznamov autorít (dočasných aj permanentných); 244 171 záznamov exemplárov (z toho 9 082 nových); 13 777

čitateľov (1 844 nových); 50 záznamov dodávateľov; 116 876 výpožičiek (od 1. októbra do 17. marca 2005).

V spoločnom softvéri bolo 6. mája 2005 1 787 706 bibliografických záznamov. Ide o informačnú bazu, ktorá je dobrým zdrojom pre rýchle a kvalitné knižničné a bibliografické služby, rešerše a pod. Ide o historicky najväčší verejne dostupný bibliografický a informačný zdroj na Slovensku vlastnej slovenskej proveniencie.

No, a ako ďalej?

V prvom rade a v prvom pláne chceme do jesene 2005 stabilizovať prevádzku v každom type knižnice, teda v národnej knižnici, vedeckej knižnici, verejnej knižnici. Mám na mysli ďalšie konkrétne riešenia týkajúce sa napr. využívania OPAC, tvorby výstupov, štatistík, čitateľských preukazov, čiarových kódov, doladenie pracovných postupov týkajúcich sa bibliografického spracovania dokumentov a spracovania autorít, postupov digitalizácie a spracovania archívnych, muzeálnych a galerijných predmetov. V druhom pláne pripravujeme praktické pripojenie ďalších knižníc a agiend do spoločného softvéru.

Chceme sa usilovať o to, aby implementácia spoločného softvéru Virtua bola vecne prepojená s inými projektmi informatizácie a internetizácie knižníc. Napr. s hotovým a okolo dvetisícstranovým *Projektom na vytvorenie národnej informačnej infraštruktúry* a jej celoslovenského používania podnikovou sférou, v súlade s bežiacim európskym *Projektom TEL-ME-MOR*, na ktorom aktívne participuje Slovenská národná knižnica v Martine spolu s európskymi národnými knižnicami, ďalej s pripraveným projektom technického vybavenia knižníc ako miest s verejným prístupom na internet a tiež v súlade s pripravovaným projektom digitalizácie kultúrneho, vedeckého a intelektuálneho dedičstva Slovenska.

Slovenská národná knižnica je pri implementácii spoločného softvéru a ďalších projektov otvorená pre spoluprácu s každým, kto o to prejaví profesionálny záujem.

Poznámka:

¹ KATUŠČÁK, Dušan. 2005. *Projekt informatizácie knižníc Slovenskej republiky : Vykonávaná projekt implementácie spoločného integrovaného systému Virtua v Knižničnom systéme Slovenskej republiky*. Martin : Slovenská národná knižnica : máj 2004 – január 2005. 227 s. Dostupné na adrese: http://www.kis3g.sk/dokumenty/Informatizacia_kniznic_projekt_na_oponenturu.html.

PREČÍTALI SME ZA VÁS

Na obranu starého názvu

(Monológ knihovníka)

N. M. Baženovová

Nie je tomu tak dávno, čo v odbornej tlači zaznel znepokojený a v dôsledku nového, agresívneho života prestrašený hlas knihovníka: „Nechcem sa volať knihovník – je to také nemoderné. Dajte mi iné meno!“

A naozaj, zamyslela som sa, všetko sa vôkol mení a ja som svojím menom stále rovnako pribitá k policiam s knihami, splývajúc v predstavách ľudí so zaprášenými radmi vážieb, strácajúc na ich pozadí svoj individuálny vzhľad a meniac sa na smutnú, bezfarebnú „knižnú môľu“. Ach, ako by som chcela, aby si ľudia všimli, že som erudovaná, originálna, smelá vo svojich úvahách, viem sa ľahko a rýchlo orientovať v informačných tokoch, že mám svoj vlastný názor na históriu, kultúru, civilizáciu! Ako veľa zo svojej svojráznosti strácam kvôli tomu životom bitému menu! *Knihovník!* Ešte dobre, že nie bibliotekárka... Okuliare... Krupská... Razenie naftalínom, tridsiatymi rokmi...

To je ono, špecialista na informácie! Zvučné, maximálne jasné, vecné... Na prvý pohľad každému jasné, že má do činenia s človekom znalým, hlboko preniknúcim do svojho odboru, skutočným intelektuálom! Dokonca akoby si narástol a hrdo sa vystrieš pri uvedomení si vlastného významu a kompetentnosti!

A aké je to moderné! Teraz sú všade – *špecialisti!* V archíve sú *špecialisti* a *hlavni špecialisti*. Okolo poslancov sú *špecialisti* a *experti*. V prijímacích priestoroch obecných úradov sú *špecialisti* na vybavovanie žiadostí občanov...

Je to akési nudné, jednotvárne – všade jedno a to isté módné slovo... Opäť strácam svoju individuálnu neopakovateľnosť a moje profesionálne ľudské JA sa podmieľa v prúde jednotvárných názvov!

Dobre, keby v krajine bolo všetko dobré, ale je to nič moc a vôkol samí špecialisti... Je to až trápne... Veď špecialista nie je iba strážca svojich vlastných poznatkov, je organizátorom svojich záležitostí a riadna organizácia predpokladá existenciu skutočného výsledku. A kde je ten výsledok? Tam, kde sú aj špecialisti?

Nie, nechcem sa pripojiť a nechcem sa postaviť do radu pri rozdávaní výčítiek...

Takže čo ostáva? Zmieriť sa so zastaraným názvom mojej profesie? Aké iné slovo môže vyjadriť jeho podstatu?

Pohladáme... Odrážame sa od podstaty profesie. Som služobník Knihy. Čo ma rozrušuje v názve mojej profesie, čo je príčinou mimovoľného znepokojenia? Názov profesie a organizácie, kde sa táto uplatňuje, sú prakticky identické: *knižnica – knihovník*... Veď mne (ani iným) sa nezdá nepekný a zastaraný názov inštitúcie: *knižnica (bibliotéka)*. Depozitár kníh. Stručné a jasné.

Takže potom čo? Prípona? *Knihovn-ík* (v ruštine: bibliotek-ar)...

Apatéka – apatekár, bibliotéka – bibliotekár... tokár, pekár...

V tom je, zdá sa, príčina. Prípona –ar je v ruštine zastaranejšia alebo označuje neintelektuálnu profesiu. Felčiar získal v hovorovom ruskom jazyku negatívny a opovrhli-vý nádyh a apatekári dávno zmenili svoj neprestížny názov na zvučné – *farmaceut*, čo im dáva pocit spolupatričnosti s ich západnými kolegami: *pharmacie* – *pharmaciens*, *lékáreň* – *farmaceut*... V tomto rade by sa za zastaraný mala považovať forma *apateka* (*pozn. prekl.: v ruštine apteka, aj keď zastaraný výraz, ale dodnes používaný*), no nikomu nezide na um premenovať ju na farmáciu.

Knihnica – knihovník (bibliotéka – bibliotekár), bibliotčque – bibliothécaire...

Táto paralelnosť ma utešuje: ruská prípona -ar, označujúca subjekt činnosti a znepokojujúca ma svojou zastaranosťou (apatekár), poníženosťou (felčiar) a prináležaním k názvom neintelektuálnych profesií (tokár, pekár...) ma prestáva strašiť svojou zastaranosťou a zaostalosťou – je to normálny spôsob tvorby slov nielen v ruskom, ale aj v iných – „civilizovaných“ – európskych jazykoch!

Ale o čo je táto prípona horšia ako iné? Napríklad:

- *-teľ*: spisovateľ, vydavateľ, učiteľ, staviteľ (pozitívne zafarbenie), no sú i také ako nepriateľ, mučiteľ (negatívne zafarbenie);
- *-ík/-ík*: tímočník, vrátnik, podvodník (prítomné je tak pozitívne, ako aj negatívne zafarbenie názvov).

A od týchto slov, od asociatívnych paralel, ktoré vyvolávajú, nikto z predstaviteľov intelektuálnych profesií neupadá do mdlôb, nikto sa nehanbí za svoje profesionálne názvy (spisovateľ, vydavateľ) a neponáhľa sa ich meniť na zámorské ekvivalenty alebo supermoderné opisné označenia...

Urobme experiment. Vezmime si napríklad viacero názvov profesií: *spisovateľ*, *vydavateľ*, *prekladateľ*, *redaktor*, *učiteľ*, *stavitel*. Vymeníme uvedené slová súčasnými opisnými variantmi (napríklad *špecialista na...*):

- *spisovateľ* – špecialista na písanie literárnych diel,
- *prekladateľ* – špecialista na prekladanie kníh z jedného jazyka do druhého,
- *vydavateľ* – špecialista na vydávanie tlačných diel,
- *redaktor* – špecialista na redigovanie tlačných diel pripravovaných na vydanie,
- *učiteľ* – špecialista na výučbu a výchovu detí v školských zariadeniach na to špeciálne určených,
- *stavitel* – špecialista na ukladanie a montovanie stavebných materiálov podľa stavebného projektu budovy.

Iba vymenovanie takýchto opisov pripomína čítanie vo výkladovom slovníku, ktoré je samo osebe zaujímavé a cenné, ale úplne nevhodné na použitie v súvislej písomnej či ústnej reči.

Ako príklad uvidíme transformáciu jednoduchej vety: *Spisovateľ a prekladateľ prišli k vydavateľovi, aby sa s ním i redaktorom vydavateľstva porozprávali o novej knihe* zameníme takto: *Špecialista na písanie literárnych diel a špecialista na prekladanie*

kníh z jedného jazyka do druhého prišli k špecialistovi na vydávanie tlačенých diel, aby sa porozprávali s ním a so špecialistom na redigovanie tlačенých diel, pripravovaných na vydanie, o novej knihe.

Áno... Vyznelo to smiešne... Zmysel vety sa úplne vytratil. S horou opisov podstaty činností špecialistov – takých rôznych a takých rovnako nevýrazných – stráca sa tá informácia, kvôli ktorej bola veta vytvorená. Narušil sa základný zákon jazyka – vyváženosť medzi úsporou vyjadrovacích prostriedkov a obsahom vyjadrovanej informácie. Aby sa vety nepreťažili a zároveň aby sa odovzdali všetky nevyhnutné významové odtiene, ktorýkoľvek názov musí mať podľa možnosti krátku formu a pojať do seba najdôležitejšie charakteristiky, ktoré by odlišovali skupinu objektov nazvanú týmto menom od všetkých ostatných.

Názov knihovník plne zodpovedá týmto požiadavkám. Je dostatočne krátky – má tri slabiky. To znamená, že sa dá ľahko a pohodlne vysloviť. Názov knihovník má formu skladajúcu sa z jedného slova. To znamená, že ho možno ľahko a pohodlne používať v jednoduchých aj v zložených vetách bez toho, aby bolo potrebné sa zaťažovať otázkou zhody koncoviek a vracat' sa na začiatok opisného obratu s cieľom pripomenúť si, v akom páde je prvé slovo. (Na rozdiel od opisných – viacсловných – názvov označujúcich profesiu, napríklad človeka, ktorý pracuje s úradnými listinami v obecných úradoch: *špecialista na prácu so žiadosťami občanov.*)

Názov *knihovník* má po emocionálnej stránke neutrálne zafarbenie. To znamená, že ho možno použiť jednak v každodennej reči, jednak v podobe profesionálnych pomenovaní jednotlivých kategórií pracovníkov vnútri štruktúry inštitúcie. V ňom má miesto len konštatovanie faktu profesionálnej práce v knižnici – bez hodnotenia stupňa ovládania tejto práce, čo môže implikovať slovo *špecialista* v prípade človeka, ktorý v skutočnosti špecialistom nie je.

Toto všetko sú výhody daného názvu pred jeho možnými opisnými ekvivalentmi. Avšak hlavnou – a asi aj základnou – je sémantická stránka názvu, jeho etymologická história, ktorá je mostom klenúcim sa medzi dneškom a nekonečným Časom, ktorým prešli nespočetné generácie nám známych i neznámych národov, zanechavších nám jediná stopu svojej existencie – KNIHY.

Knihy ako stopa života, ako stopa poznania. To ony, zhromaždené v jednom harmonickom celku – knižnici, rozprávajú nám svoje čudesné príbehy, učia nás starej múdrosti, vystríhajú nás pred chybami. Zbierka kníh, strážkyňa kníh, svätyňa, chrám Knihy, ktorej sa prichádzajú pokloniť vyvolenci a ktorej múdrosti slúžia osvieteni.

Množstvo kníh a jedna Kniha, ktorá dala ľudstvu názov na označenie nepominuteľnej pečate jeho poznania – veľké a tajomné odhalenie o Božskej podstate bytia, prameň poznania ľudstvom samého seba, večný začiatok hľadania Pravdy. Biblia – svetlo života a svetlo poznania, Bibliotéka – zbierka stôp existencie generácií ľudí, Bibliotekár – človek slúžiaci Božskej múdrosti, chrániaci hľadanie Pravdy ľudstvom a pomáhajúci prichádzajúcim do Chrámu Slova nájsť správnu cestu z minulosti do budúcnosti.

A – len si predstavte! – vo mne, ako v malej čiastočke nad svetom rozliateho svetla, sa mihoce odraz stvorenia sveta a odvekej a namáhavej cesty ľudstva – a to všetko vďaka názvu mojej profesie! Vari možno tento názov toľkej hĺbky prirovnať k povrchným módnym slovným kľamom, príznakom chvíľkovej hrdošti?

Nie, za nič na svete by som sa nechcela rozlúčiť s názvom svojej profesie. Nie „knižná mofa“, ale starodávne svetlo Stvorenia a Vedomia je za skromnou, bežnou a vhodnou slovesnou formou orientovanou na osvietené pochopenie teraz žijúcich. Vari treba meniť orientačné body?

Zdroj:

BAŽENOVA, N. M.: V zaščitu starogo imeni. In *Naučnyje i techničeskije biblioteki* [online]. 2004, n. 8 [cit. 2005-03-30]. Dostupné na internete: <<http://ellib.gpntb.ru/jrml.php>>. Preklad z ruského originálu so súhlasom redakcie NTB vyhotovila Ľubica Fordinálová.

Bezpečnosť v knižniciach – rady, pokyny, odporúčania v kocke

Caroline Laffont – Raphaële Mouren

Knižnice sa vo všeobecnosti usilujú udržiavať svoje zbierky v čo najlepšom stave, aby ich čo možno najdlhšie mohli sprístupňovať verejnosti a odovzdať ich budúcim generáciám. Všetky dokumenty uchovávané v knižniciach však majú svojich prirodzených nepriateľov, a tak sme sa pokúsili pomenovať tieto nebezpečenstvá a poskytnúť rady a zásady, ako sa pred týmito nepriateľmi chrániť a ako proti nim bojovať.

Protipožiarna prevencia

- Inštalovať systém na detekciu ohňa.
- Preveriť elektrickú inštaláciu v spoločných priestoroch, ako sú kancelárie.
- Dohliadať na staré elektrické spotrebiče a tie s príliš vysokou spotrebou elektrickej energie (podporné ohrievače, ventilátory...).

Prevencia a ochrana pred vodou

- Overiť si na príslušných štátnych úradoch riziko záplav inštitúcie.
- Vždy zvýšiť najnižšie police regálov a nič nenechávať na podlahe.
- Kontrolovať budovy pri búrkach.
- Pravidelne čistiť únikové cesty (strešné odkvapové rúry, príklopy kanálov, žľaby...) a vyberať spadnuté lístie, nahromadenú zeminu...
- Zabezpečiť rôzne káblové vedenia (elektrina, telefón, informatika) pred vniknutím vody.
- Dozerať na stav kanalizácie.
- Vyhýbať sa ukladaniu dokumentov pod vodovodným potrubím, ktoré môže zlyhať.
- Inštalovať práškové hasiace stroje.

* Prvým a najzákladnejším opatrením by malo byť: nestavať v záplavovej zóne (ale tento parameter niekedy zanedbávajú tí, ktorí o tom rozhodujú).

Niekoľko základných rád po pohrome

Pozor! Nikdy

- sa nepokúšajte odlepiť zlepené listy kníh alebo dokumentov,
- nestláčajte dokumenty s cieľom odstrániť vodu,
- nezvinujte dokumenty,
- nerozvinujte zvinuté dokumenty.

Je nutné očíslovať debny a zostaviť zoznam signatúr poškodených dokumentov určených na zlepšenie ich stavu rozličnými postupmi. Signatúry dokumentov treba uviesť na polyetylénové obaly, do ktorých sa jednotlivé dokumenty ukladajú.

Indície upozorňujúce na prítomnosť plesní

- Obrysy vlhkosti, aj keď sú viditeľne staršie, sú prvým znakom prítomnosti plesní,
- chlpatejúce úseky, drobenie dokumentov, dokonca lakúny v najpokročilejších prípadoch poškodenia,
- prítomnosť farebných škvŕn alebo plstnatých či inkrustovaných (pokrytých anorganickou vrstvou) stôp v nosiči,
- opakovane prítomná kruhovitá forma variabilnej veľkosti,
- silný zápach uvoľňujúci sa z dokumentu môže byť znakom kontaminácie, čo treba overiť vizuálnym zistením poškodenia.

Emanácia (uvoľňovanie) plynu a prach

Zdrojmi znečistenia vnútorného ovzdušia sú:

- vonkajšie ovzdušie obsahujúce reziduá, ktoré pochádzajú z mestských aktivít a priemyslu,
- ľudské aktivity vo všeobecnosti,
- výpary z konštrukčných materiálov, zo zariadenia, vnútorné aktivity.

Oxidy siry alebo dusíka, ozón, prchavé organické zložky reagujú s vlhkosťou vzduchu, vyvolávajú reakcie kyslej hydrolýzy a oxidácie. Tieto neodvratné reakcie modifikujú štruktúru konštitutívnych molekúl materiálov, vďaka čomu sa dokumenty drobia.

Prach má abrazívny účinok na materiály. Okrem iného môže slúžiť ako potrava pre hmyz a plesne. Tvoria ho čiastočky sadzí, hliny, betónového prachu, ale aj zvyšky textilu, šupín a spóry plesní.

Prach je teda zároveň zásobou spór a zdrojom potravy pre biologických znečisťovateľov. Odprašovanie miest a zbierok umožňuje redukovať toto znečistenie. Účinná filtrácia vzduchu filtermi s aktívnym uhlím v klimatizovaných skladoch s cieľom absorbovať plyny a mikroporéznymi filtermi zase čiastočky prachu podstatne redukuje vnútorné znečistenie.

Hlavné druhy hmyzu, s ktorými sa možno stretnúť v knižniciach

- Švehly či rybičky jedia všetko, čo obsahuje škrob, ako lepidlo, papier...

- Šváby sú všežravé a útočia obhrýzaním na každú organickú látku živočíšneho alebo rastlinného pôvodu.
- Vošky alebo knižné vši sa živia rastlinnou potravou alebo plesňami. Sú indikátorom vysokej vlhkosti.
- Kožiare poškodzujú materiál živočíšneho pôvodu obsahujúci keratín, ako je hodváb, kožky, koža, pergamen...
- Červotoče, termity napádajú predovšetkým drevo, ale tiež papier, kožu a pergamen.
- Mole napádajú materiál obsahujúci keratín, ako je vlna, hodváb, kožky.

Hlodavce sú maškrtné na knižný materiál. Škody možno zistiť podľa zanechaných stôp po obžraní a podľa exkrementov. Deratizácie sú veľmi účinné, ak sa vykonávajú pravidelne. Vo všeobecnosti boj proti hlodavcom vykonávajú špeciálne technické služby.

Odprašovanie zbierok a miestností: jednoduchá a účinná prevencia

Pravidelné odprašovanie obmedzuje ukladanie prachu na zbierkach a v nich. Prach môže byť prvotnou príčinou mnohých poškodení. Jar je vhodné obdobie na odprašovanie, pretože biologickí znečisťovatelia sa prebúdzajú často v tomto období.

Niekoľko rád, ako odprašovať:

- Najlepšie je vykonávať túto činnosť mimo skladu.
- Používať vysávač s filtrom s rozličným výkonom, vybavený rôznymi nástavcami: ak nie je, možno použiť nechľpaté handry a poddajné kefy, avšak je riziko, že prach ostane vo vzduchu.
- Dbieť o to, aby bola sila vysávania a kefovania prispôsobená pôvodu a stavu dokumentov.
- Pravidelne vymieňať a čistiť materiál (umývať kefy a nadstavce aspoň každý večer).
- Zbavovať prachu najexponovanejšie časti (okraje, chrby, dosky kníh, fondy periodík).
- Ak bolo vzhľadom na stopy po moliach odporúčané odprašovanie, je ho potrebné robiť stránku za stránkou.
- Zbaviť prachu treba aj prostredie dokumentu.
- Treba sa chrániť nosením rukavíc, plášťa a prípadne aj maskou proti prachu.

Netreba váhať s požiadaním o radu špecialistu, reštaurátora, akým spôsobom vykonávať odprašovanie, pretože vzhľadom na typ dokumentu a stav jeho poškodenia osobitné odporúčania treba rešpektovať.

Vytvorenie krízového plánu

Zoznam vecí, na ktoré je potrebné myslieť, je dlhý: polyetylénové obaly, ale aj nezmatateľné značkovače na prenesenie signatúry dokumentov a poradové číslo operácie, zápisníky potrebné pri prenose príslušného inventáru, ochranné prostriedky pre aktérov zasahujúcich pri pohrome (rukavice, plášte, masky...), vedrá, handry na vysušanie po menších záplavách, prepravky na prenos dokumentov... a ešte mnohé viac či menej potrebné predmety!

Vytvorenie krízového plánu sa spája aj s nezanedbateľnou finančnou záťažou: jedným z hľadísk je predbežná akvizícia materiálov potrebných od prvých hodín v boji proti katastrofe a použitie oddelenej miestnosti na uschovanie týchto materiálov. Spolupráca medzi viacerými blízkymi organizáciami (maximálne na 30 min. cesty) je riešenie ekonomicky zaujímavé: knižnice, archívy, múzeá majú podobné potreby, ku ktorým sa môžu pridať špecifické problémy.

Vytvorenie krízového plánu umožňuje tiež urobiť predbežný zoznam priorít pre prípad akejkoľvek pohromy. Plán sa spresní detailnejším prepracovaním akcií, ktoré by bolo potrebné urobiť po vypuknutí pohromy. Ak sa raz prijme, bude potrebné ho doplniť školeniami a cvičeniami. Každá komunita musí vytvoriť svoj plán na predchádzanie rizikám a odovzdať ho územnej správnej jednotke.

Zdroj:

LAFFONT, Caroline – MOUREN, Raphaële: Les ennemis de la bibliothéque. In *Bulletin des Bibliothèques de France (BBF)* [online]. 2005, n. 1.[cit. 2005-03-16]. Dostupné na internete: <http://bbf.enssib.fr/bbf/html/2005_50_1/2005-1-p54-laffont.xml.asp> Vybranú časť prílohy článku s pokynmi, radami a odporúčaniami so súhlasom redakcie BBF preložila L. Fordinállová.

JUBILANTI

Prvá šesťdesiatka na konte Jozefa Liptáka

Vedúci Katedry knižničnej a informačnej vedy FiF UK v Bratislave doc. RNDr. Ing. Jozef Lipták, CSc., je našej knihovnícko-informatickej verejnosti známy nielen ako teoretik a praktík v odbore, ale aj ako vtípom a dobrou náladou sršiaci muž v najlepších rokoch. Najlepšie roky, to je v Jozefovom prípade šesťdesiatka.

Nie 1. apríla, ako by ste možno očakávali, ale 6. apríla 1945 sa Jozef Lipták narodil. Nadaný žiak sa čoskoro zmenil na nadaného študenta fyziky, ktorý v rokoch 1963 až 1969 študoval v Prahe a Moskve. Už vtedy mal veľmi široké spektrum záujmov.

Náš odbor sa stal Jozefovou profesiou roku 1977, keď nastúpil do funkcie vedúceho informačno-bibliografického odboru Slovenskej technickej knižnice v Bratislave. O dva roky neskôr začal pracovať v tom čase v jednom z najvýznamnejších informačných pracovísk na Slovensku – v odbore vedeckých, technických a ekonomických informácií Československého strediska pre životné prostredie. Tu sa podieľal na vzniku Medzinárodného informačného systému o životnom prostredí INFORMOOS.

Pritom sa však naďalej stihol venovať aj fyzike. Na začiatku 80. rokov získal každý rok jeden vedeckokvalifikačný titul. Kandidátsku prácu (CSc.) na Katedre teoretickej fyziky Matematicko-fyzikálnej fakulty UK v Bratislave obhájil roku 1981, titul RNDr. z pražskej Matematicko-fyzikálnej fakulty získal o rok neskôr a roku 1983 absolvoval odbor elektronické počítače na Elektrotechnickej fakulte SVŠT v Bratislave (Ing.).

Roku 1986 začal Jozef Lipták prednášať na Katedre knihovníctva a vedeckých informácií FiF UK a o dva roky neskôr sa stal docentom. Zapojil sa do výskumnej úlohy Integrovaný knižnično-informačný systém na báze elektronizácie (IKIS). V 90. rokoch sa potom podieľal aj na ďalších výskumných projektoch riešených na katedre. Od 1. decembra 2003 doc. RNDr. Ing. Jozef Lipták, CSc., pôsobí vo funkcii vedúceho Katedry knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty UK. Stále však zostal tým

zvedavým a všestranne tvorivým človekom, ktorý podáva patenty, vyrába šperky, kreslí karikatúry a je inštruktorom horolezectva.

Jozefovi Liptákovi do ďalších rokov želáme veľa zaujímavých prednášok, originálnych šperkov a zdravia na horách.

PhDr. Pavol Rankov, PhD.

Na prahu nového veku

Jubilantka Anna Balejová

Keď v polovici roku 1991 nastúpila na post riaditeľky Podtatranskej knižnice v Poprade Mgr. Anna Balejová, stalo sa tak v čase, keď všetky knižnice na Slovensku uzatvárali jednu dlhú etapu svojej existencie a stáli pred širokým priestorom otvorených možností, tesne pred vstupom do nového informačného veku. Bol to čas zásadných rozhodnutí, bez predchádzajúcich skúseností, istým spôsobom hektický čas improvizácie, keď však bolo potrebné mať jasnú víziu ďalšej cesty.

Do Podtatranskej knižnice (vtedy Okresnej knižnice) v Poprade nastúpila Anna Balejová, rodáčka z Tatranskej Štrby, ako mladá absolventka KKV I FiF UK v Bratislave roku 1980. Krátko pôsobila v službách, istý čas na oddelení bibliografie, kde participovala na tvorbe súběžnej regionálnej bibliografie, od roku 1985 v oddelení akvizície a katalogizácie, ktoré sa práve v tom roku presťahovalo do novozískaných priestorov v Spišskej Soboti. Oddelenie viedla nasledujúcich šesť rokov a vďaka tejto svojej pozícii sa postupne dostávala do prvého kontaktu s výpočtovou technikou.

V polovici roku 1991 vyhrala konkurz na miesto riaditeľky knižnice. Postavila sa na čelo dobre fungujúcej inštitúcie s istou ustálenou štruktúrou a vzťahmi, ale v zložitom čase všeobecných spoločenských zmien. Bolo treba pohotovo reagovať, zvládnuť problémy s privatizáciou, zabezpečiť rôzne priestorové presuny, administratívne a štatutárne záležitosti. A predovšetkým sa bolo treba rozhodnúť, akým spôsobom sa bude ďalej uberať knižničná činnosť, i keď bolo jasné, že len cestou automatizácie. Bolo však dôležité vybrať adekvátne technické prostredie, rozhodnúť sa pre konkrétny softvér, informačný systém. Nebolo to ľahké, pretože všetko sa len testovalo.

Približne v tom čase sa Podtatranská knižnica v Poprade stala členom Združenia východoslovenských knižnic (ZVYKNI) a keďže všetky regionálne knižnice východ-

ného Slovenska akceptovali informačný systém Libris, prijala ho aj naša knižnica. Rokom 1992 sa datuje zavedenie lokálnej počítačovej siete pre automatizované spracovanie dokumentov a rok 1996 spustenie automatizácie výpožičného procesu.

Riaditeľka Anna Balejová sa zasadzovala za všetky pozitívne zmeny v knižnici a pričínila sa tak o vznik nových oddelení, vybudovanie bezbariérového vstupu do centrálnej knižnice na sídlisku Západ (1992), spoluprácu so Slovenskou knižnicou pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči – poskytovanie zvukových kníh pre nevidiacich a slabozrakých používateľov (1992), otvorenie pobočky Juh 3 (1994), napojenie knižnice na internet (1997), zapojenie do projektu Partnerská knižnica Parlamentnej knižnice NR SR (2002), zapojenie sa do celoslovenského informačného projektu KIS3G (2004), zriadenie a sprístupnenie internetovej študovne (2005).

Pod jej vedením sa v Podtatranskej knižnici v Poprade uskutočnili viaceré významné kultúrno-vzdelávacie podujatia – Tatranské bibliografické dni (1997, 2002), Kráľ čitateľov, Letný čitateľský tábor, Týždeň slovenských knižníc a ďalšie. Knižnicu pravidelne navštevujú známe osobnosti ako Pavel Dvořák, Anton Rákay, Viera Švenková, Anton Marec, Pavol Hudák, odborní pracovníci TANAP-u. Svojou podporou sa zaslúžila o vydávanie edície Tatranské listy a o rozvoj spolupráce s redakciami poľských časopisov a ročníkov Tatry a Wierchy (Zakopane, Krakov). V oddelení umenia v Spišskej Sobote sa pravidelne konajú vernisáže regionálnych umelcov a v oddelení náučnej literatúry výstavy ŠVK Košice, TANAP-u, ale aj vlastné, vytvorené pracovníkmi knižnice (Dejiny knižnej kultúry, Česko-slovenské vzťahy, Regionálni autori).

Anna Balejová v tomto roku vstupuje do významnej etapy aj svojho osobného života. Po všetkých doterajších skúsenostiach už vie, že musí pozorne sledovať spoločenské dianie a reagovať na každú zmenu a výzvu. Pretože zastaviť sa znamená zaostať. Aby nepofavila vo svojom úsilí, aby sa jej aj naďalej darilo úspešne naplňať profesijné aj osobné predsavzatia, želáme jej veľa síl, sebaistoty, schopnosti zvládať ťažkosti a prekážky. Aby zanechala pozitívnu stopu v zmysle básne Daniela Heviera:

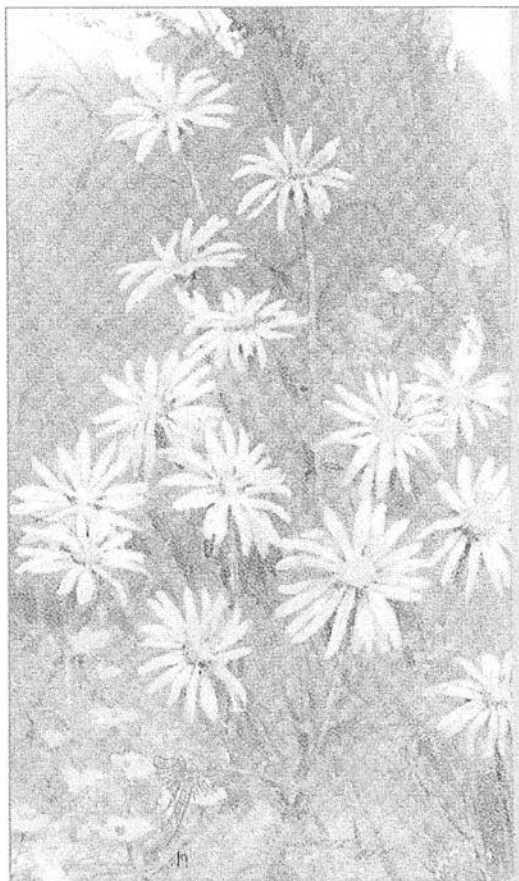
*Zanechať stopu na pár chvíľ
v snehu, či v hline, v piesku,
že si tu sníval, že si žil.
Bez fanfár, bez potlesku.
Že si sa trápil poctivo
a tackal po priekopách.
Keď stratíš nárok na život,
ostane aspoň stopa.
Tú stopu rýchlo zaveje
lístie a prach a špina.
Nevidno ju už. Ale je.
A stále pripomína...*

Pracovníci Podtatranskej knižnice v Poprade

Ešte jeden pozdrav jubilantke

Túto jar oslávila svoje životné jubileum (50 rokov) aj riaditeľka Malokarpatskej knižnice v Pezinku **Mgr. Anna Gašparovičová**, ktorú pri tejto príležitosti ako bývalú členku redakčnej rady Bulletinu SAK chceme aj touto cestou srdečne pozdraviť a zaželať jej veľa zdravia a šťastia v osobnom živote a mnoho elánu do ďalšej profesionálnej práce.

Redakcia Bulletinu SAK

SAKAČIK 2004

Cenu Slovenskej Asociácie Knížníc
za Aktívny Čln Knížnice v roku 2004

SAKAČIK

získala Považská knižnica
v Považskej Bystrici za prípravu
sprievodných odborných podujatí v rámci
medzinárodného knižného veľtrhu
Bibliotéka 2004.

Slovenská asociácia knížníc

udeľuje cenu

„SAKAČIK 2004“

Považskej knižnici
v Považskej Bystrici

za aktívnu činnosť
knižnice

Vítaznej knižnici srdečne blahoželáme!

PhDr. Daniela Gondová
predsedníčka SAK